

Ouders voor inclusie

Verslag inclusienamiddag
20 maart 2004

Ouders voor inclusie
Verslag inclusienamiddag – 20 maart 2004

Samenstellers: Hilde Herssens,
Rita Stevens, Veerle Vandeputte

Foto's: Geert Van Hijfte

Vormgeving: Els De Smedt, Geert Van Hijfte
www.dotplus.be

Met de steun van: Provincie
Oost-Vlaanderen, Vlaams Fonds

INHOUD

Voorwoord	2
Tekst	3
Onderzoek Inclusief Onderwijs	4
Doelenplan	8
Wegwijs	15
Inclusie in het lager onderwijs	20
Politici over inclusie	28
Inclusie in het kleuteronderwijs	36
Inclusief secundair onderwijs	41
Roel eet zand	46

In samenwerking met de
Vakgroep Orthopedagogiek Universiteit Gent

Ouders voor Inclusie

Verslag van de zesde inclusiedag.

Met dank aan alle vrijwillige medewerkers voor de getuigenissen,
voor de hulp bij de organisatie, bij de kinderaanimatorie
en bij de verslaggeving.

VOORWOORD

Op deze inclusiedag waren we weer in de provincie Oost-Vlaanderen.

We vonden in het Provinciaal Domein Puyenbroeck in Wachtebeke wat we zochten: een groene omgeving en veel speelruimte voor de kinderen, en een grote “zandbak” voor de lancering van ons kleuterboekje “Roel eet zand”.

In de workshops kwamen opnieuw verschillende aspecten van inclusief onderwijs aan bod. We blijven echter vooral de getuigenissen van ouders uit het kleuter-, lager en secundair onderwijs, centraal stellen.

We zien het aantal ouders die voor inclusief onderwijs kiezen elk jaar aangroeien. Ouders voor Inclusie probeert zoveel mogelijk op heel wat vragen rond reglementering, spelregels en ondersteuning voor kinderen met speciale onderwijsnoden in het gewoon onderwijs, in te gaan en antwoorden te bieden.

Laat ons hopen dat ook de toekomstige Minister van Onderwijs, tijdens zijn/haar mandaat werk wil/zal maken van het inclusief onderwijs in de praktijk.

Wist je het op voorhand?

“Wist je het op voorhand?” Mensen stellen me die vraag met de regelmaat van de klok, sinds de geboorte van mijn jongste zoon want die heeft Downsyndroom. ...

De vraag houdt altijd een gevoel in van verbazing, bijvoorbeeld... Je hoort vandaag immers tijdens je zwangerschap al te weten of en wat er aan de hand is met het kind in je buik. Soms sluipt er in die vraag een klein en venijnig toontje. Zoals bij die kinderarts die me in nauwelijks mis te verstande bewoordingen liet weten dat ik een maatschappelijk onverantwoorde keuze had gemaakt door een kind met een handicap ter wereld te brengen...

“U weet toch dat er zoiets bestaat als vroegstimulering? Doet u dat maar met uw kind, dat hij later uit werken kan, horloges in elkaar zetten, bijvoorbeeld. Het is wel belangrijk dat deze mensen later nuttig zijn in de maatschappij.” Waarbij het nut van het anders-zijn en de rijkdom die dat ons allen brengt totaal uit het oog verloren wordt, wegens niet economisch verrekenbaar. Jammer. ...

Maar wat weten we eigenlijk op voorhand?...

Soms zie ik in de supermarkt de klassieke scène van een hysterisch over de grond rollende peuter en een verhitte moeder die zin heeft om te slaan. Of knetterhard te gillen. Maar tegengehouden wordt door alle blikken die op haar gericht zijn. Een venijnig duiveltje in mij heeft dan zin om te vragen: “En, wist u het op voorhand?” ...

Met de hand op de controleknop willen wij het leven op onze maat snoeien. ...

Bereiden we liever eenheidsworst dan het leven te eten zoals het geserveerd wordt, in al zijn broodnodige diversiteit? Zijn we zo bang geworden en zo week dat we dat niet meer durven? Zo blind dat we de meerwaarde niet meer zien van elke mens die geboren wordt. Met of zonder handicap?...

Wist ik het op voorhand? Nee. Eigenlijk weet ik niets op voorhand. ...

En dat de geboorte van mijn jongste zoon mijn leven en levensvisies zo drastisch zou veranderen, kon ik nog minder bevroeden.

Oh, er zijn best veel momenten dat ik denk: “had ik het op voorhand geweten...” Dat zijn de momenten waarop ik moe ben, de oudste zoon me het bloed onder de nagels haalt, de jongste naar de kinesist moet en daar onze verwoede pogingen om hem aan het kruipen te brengen vrolijk weglacht. Momenten waarop de niet-aflatende zorg me te veel wordt. Het is dan altijd Robin, mijn jongste met Downsyndroom, die economisch niet renderende jongen, die me in de ogen kijkt, diep binnen in me kijkt, me echt ziet, graag ziet en woordeloos zegt: je doet het goed, mama, je bent geweldig. Geen vruchtwaterpunctie die me dat nog afneemt. Goed geweten.

Uit de column ELKEDAG, Handiscoop sept. 04

Onderzoek Inclusief Onderwijs

Spreker:
Geert Van Hove

Moderator:
Patrick Van De Lanotte

Inleiding

Het onderzoek aangaande inclusief onderwijs wil o.a. de stem van ouders, kinderen en scholen versterken.

"... Even if there were no students with disabilities, the culture of inclusive schools would still be important because the entrance of students with disabilities into general education classes does not signify the presence of diversity in the school; it recognises and affirms the diversity that has always existed..." (Grenot-Scheyer)

Het onderzoek

Het onderzoek naar inclusief onderwijs in Vlaanderen wordt gesubsidieerd door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, meer bepaald door de cel 'Gelijke Kansen'. Het eind van het onderzoek is voorzien voor oktober 2004. De resultaten zullen op verschillende plaatsen (tijdschriftartikels, spreekbeurten, opleidingsmomenten, congressen,...) bekend gemaakt worden in de hoop op die manier ouders en scholen die kiezen voor I.O., te ondersteunen.

Er wordt in het onderzoek samengewerkt met een aantal **partners**: Ouders voor Inclusie, Gezinsbond vzw, Gezin en Handicap vzw, Stap voor Stap vzw, Vakgroep Sociale Agogiek van de Universiteit Gent, Vakgroep Onderwijskunde van de Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs van de Universiteit Gent, Sociaal-Agogische Departement van de Hoge School Gent, Departement Lerarenopleiding van de Hoge School Gent, Departement Lerarenopleiding en Voortgezette Opleiding Buitengewoon Onderwijs van de Katholieke Hogeschool Leuven, Departement Lerarenopleiding en Voortgezette Opleiding Buitengewoon Onderwijs van de Artevelde Hogeschool Gent en de Pedagogische Begeleidingsdienst Stad Gent. Belangrijk om hierbij op te merken is dat ook linken gelegd worden naar organisaties die op het eerste zicht niet veel met inclusie te maken hebben, maar die onrechtstreeks zeker een belangrijke rol kunnen spelen.

De overkoepelende **onderzoeksvraag** luidt als volgt: "Hoe werkt de dagelijkse praktijk van inclusief onderwijs voor een kind in Vlaanderen?" Men wil geen argumenten voor of tegen inclusief onderwijs ontwikkelen, maar men wil vertrekken van het feit dat inclusief onderwijs *bestaat* en zo tot de vraag naar de werking ervan komen.

Er worden vier **onderzoeksdoelstellingen** onderscheiden:

1. De beschikbare informatie over inclusie verzamelen en ontsluiten.
2. Het beleid ondersteunen in haar zoektocht naar kritische factoren voor succes of falen van inclusieprojecten.
3. Ouders ondersteunen in hun zoektocht bij de keuze voor inclusie.
4. Materiaal opbouwen ter ondersteuning van lerarenopleiding en -vorming.

In het onderzoek worden **30 verschillende kinderen** die met de praktijk van inclusie te maken hebben, betrokken. De groep werd bewust klein gehouden. Er werden een aantal doelgerichte selectiecriteria opgesteld zoals geslacht, geografische spreiding, leeftijd, socio-economische positie van de ouders, gezinssamenstelling, ondersteuningsstrategieën (aantal uren ondersteuning enz.), inclusie-ervaring en label (zowel kinderen met Downsyndroom, kinderen met ADHD, kinderen met visuele beperkingen,...).

Het onderzoek wordt uitgevoerd in **drie fasen**.

In de **eerste fase** werden vier kinderen zeer intensief gevolgd (zowel overdag als 's nachts, zowel in de week als in het weekend). Dit met het oog op een beter begrip van bepaalde belangrijke zaken, bijvoorbeeld waarom een kind 's morgens moe is, wat de kinderen in hun vrije tijd doen, wat de rol van grootouders is enz...

Doorheen de **tweede fase** van het onderzoek brachten studenten een jaar lang gedurende een aantal uur per week een bezoek aan 17 kinderen in de klas. Ze kregen de taak om de kinderen in de klas te helpen en te ondersteunen en zo een beter zicht te krijgen op het klasgebeuren. Dit resulteerde in een case-study van ieder kind. Van de 17 verhalen konden er 13 weerhouden worden voor het verder onderzoek.

De **derde fase** is momenteel nog volop aan de gang en bestaat uit het uitvoeren van een aantal deelonderzoeken. Zo wordt een onderzoek uitgevoerd naar de positie van brussen (broers en zussen). Er wordt ook in dialoog getreden met 24 van de 30 kinderen, kinderen met beperkingen

werden in Vlaanderen immers nog nooit zelf bevestigd. Men onderzoekt de sociale verbanden van deze kinderen met hun klasgenoten. Tot nu toe werd er internationaal vooral algemeen attitude-onderzoek bij leerkrachten verricht. Meestal leerde men daaruit dat leerkrachten principieel voorstander zijn van inclusie, maar bang zijn om er mee te starten. Het is de bedoeling de relatie van de leerkrachten die met inclusie bezig zijn ten aanzien van hun leerlingen met speciale noden te onderzoeken. Ook de financiële implicaties van inclusieprojecten worden onder de loep genomen, evenals de rol van de CLB's in het inclusietraject en de plaats van therapie. Tot slot worden ook schoolculturen bevestigd. Hierbij worden trouwens een aantal concrete en werkbare praktijkvoorbeelden verzameld, bijvoorbeeld de manier waarop een goed schoolrapport of een goed oefenblaadje opgebouwd is.

Voorlopige onderzoeksresultaten

- ◆ Inclusief onderwijs is nog steeds geen *recht*. Dit heeft tot gevolg dat families nog steeds afhankelijk blijven van de goodwill van schoolteams.
Op www.onderwijs.vlaanderen.be is de visietekst "Ruimte voor inclusief onderwijs" terug te vinden. Deze is opgesteld door de administratie van het Vlaams Fonds, de administratie van de cel 'Gelijke Kansen' en door de administratie van de cel 'Onderwijs'. Bij de volgende regeringssamenstelling kan gebruik gemaakt worden van deze tekst.
 - ◆ De ouders en/of familieleden zijn een belangrijke steunpilaar. Het is een fabeltje dat onderwijs alleen voor rijke en goed geïnfor-
- meerde ouders is. Wat echter wel belangrijk is, is dat ouders lid zijn van een team: ouders moeten meedenken over doelstellingen en ondersteuning, ze moeten ook zelf iets in te brengen hebben. Door dit alles te garanderen nemen de slaagkansen exponentieel toe. De wisselwerking tussen ouders van het kind met speciale noden en de ouders van de klasgenootjes van dit kind is eveneens heel belangrijk. Ook een oudercomité kan hier een belangrijke rol spelen. Openheid en vragen van ouders toelaten is cruciaal.
- ◆ De kinderen zijn enorm veerkrachtig. Zowel de kinderen zelf als hun klasgenoten kunnen gezien worden als belangrijke probleemoplossers. Het is eveneens van groot belang dat andere kinderen betrokken zijn bij het kind met bijzondere noden om het inclusieproject te laten slagen.
 - ◆ Inclusieprojecten zijn een eerste, maar onvolgende, stap. Inclusiescholen zijn een tweede stap. We zien echter dat nogal wat scholen die zich zo profileren heel wat toelatingsvoorwaarden (PAB, veel ondersteuningsuren, ...) aan de kinderen stellen. Scholen waar diversiteit normaal is, zijn noodzakelijk voor het welslagen van inclusieprojecten. In deze scholen betekent inclusie 'We zijn er voor elkaar.'
 - ◆ Er zijn twee manieren om naar kinderen te kijken. Ten eerste kan men de nadruk leggen op datgene wat kinderen niet of niet goed kunnen: het deficitmodel. In een inclusiesituatie zal dit niet werken. Ten tweede kan men zich concentreren op wat het kind wel kan: het potentiemodel. Dit is van het uiterste belang bij inclusie. Men stelt zich best vanuit

dit potentiedenken de vraag naar wat belangrijk is voor het kind. Hiervoor is overleg met de ouders een onmisbaar beginpunt.

- ◆ Leerkrachten blijven zeggen dat ze niet goed genoeg zijn opgeleid om kinderen met speciale noden als volwaardige participanten in hun klas te verwelkomen, hoewel ze het toch schitterend doen. Het is heel belangrijk deze angst en twijfel bij de leerkrachten te erkennen, er aandacht voor te hebben en hen te ondersteunen.
- ◆ Leerkrachten in het inclusief onderwijs kunnen beter aan de slag met kinderen met opvallende beperkingen. Voor kinderen met minder indringende noden op cognitief vlak zijn de voordelen van inclusie minder makkelijk te bereiken. Dit omdat het voor leerkrachten duidelijker is te weten wat kinderen met

opvallende beperkingen wel en niet kunnen en men gemakkelijker een alternatief plan kan opstellen. Bij kinderen met minder indringende noden twijfelen leerkrachten vaker aan zijn/haar kunnen.

- ◆ Inclusief onderwijs heeft duidelijke voordelen voor kinderen zonder speciale behoeften. 'Inclusiekinderen' halen vaak het beste in hun klasgenootjes naar boven.
- ◆ Ouders, kinderen, leerkrachten en scholen zijn heel creatief in het zoeken en vinden van ondersteuning. We mogen niet blind zijn voor de vele vragen die met de ondersteuningsprocessen samen gaan. Niet alles kan zomaar ondersteuning worden genoemd. Het onderzoek zal valkuilen bloot leggen en alternatieven presenteren. Niet alles is ondersteuning, daar moeten we alert voor zijn.

Doelenplan

Spreker:
Inge Van de Putte

Inge Van de Putte is één dag in de week ondersteuner van personen met een handicap en begeleidt eveneens een aantal teams. Ze werkt bij 'Gezin en handicap', een vormingsdienst voor kinderen met een handicap. 'Gezin en handicap' organiseert thema-avonden rond o.a. inclusief onderwijs, beleving,... Ook maken zij twee publicaties per jaar, dit jaar is dit het starterspakket voor inclusief onderwijs en "101 vragen: wat kom je als ouder tegen?".

Wat is inclusie?

De kern van inclusie is erbij horen, participeren. Dit gaat echter niet vanzelf, er moet aan gewerkt worden. Daarom is een doelenplan (=handelingsplan=ondersteuningsplan) belangrijk. Ook voor het sociale aspect is het belangrijk doelen op te stellen. Bijvoorbeeld: hoe kunnen we interactie met andere kinderen uitlokken?

Door doelstellingen op te stellen ga je ook planmatig werken.

Doelenplan: hoe begin je eraan?

Voor je een doelenplan opstelt, moet je nagaan wat belangrijk is. Wat wil je dat je kind leert? Wat verwachten we eigenlijk? Dit heeft consequenties voor het doelenplan. Er is immers een groot verschil tussen de verwachting dat een kind enkel leerstof leert en de verwachting dat het kind vrienden maakt in de klas en hieruit leert.

Het is goed om rond deze verwachtingen samen te zitten met het hele team (leerkrachten, ouders, begeleider,...), zo kan je deze op elkaar afstemmen. Deze verwachtingen moeten op voorhand bekeken worden en dit dient elk jaar opnieuw te gebeuren. Het is niet voldoende dit één keer te doen, vermits verschillende leerkrachten verschillende visies hebben.

Je gaat ruimer werken dan het traditioneel curriculum wat onderwijs betreft. Bijvoorbeeld leren tellen tot twintig, in het tweede leerjaar wordt echter ook tot honderd geleerd, er kan dan de vraag gesteld worden of je kind daar niet aan kan deelnemen met een rekenmachine... Bij inclusief onderwijs ga je je kind afstemmen op het klasgebeuren, bij buitengewoon onderwijs daarentegen wordt gewerkt met individuele doelen. Een voorbeeldje: *Jounes mag in de W.O.-les stickers gebruiken omdat hij niet goed kan schrijven. Hij mag dit omdat bij W.O. de nadruk niet ligt op het schrijven, maar op het leren van andere zaken...* Op sommige momenten nemen de kinderen deel aan het klasgebeuren en op andere momenten niet, dan oefenen zij specifieke vaardigheden. Soms moet je ook naar alternatieven zoeken. Een voorbeeldje: *Stefanie heeft op vrijdag telkens een lange dag vol met theorielessen. Zij vond dit zelf*

veel te zwaar. Dus werd er naar een andere oplossing gezocht, namelijk werken op de PC, mails versturen,... Die dag werkt Stefanie dus aan haar eigen individuele vaardigheden los van het klasgebeuren, MAAR toch binnen het schoolgebeuren. Zo maakt zij bijvoorbeeld op de PC het menu voor het middagmaal op school. Iedereen op school weet dat zij die gemaakt heeft wanneer die uitgehangen wordt.

Het is echter ook belangrijk rustmomenten in te bouwen voor het kind met een handicap. Bijvoorbeeld een moment waarop het kind gewoon kan observeren en zelf weer kan aansluiten bij het klasgebeuren wanneer het zich hier klaar voor voelt. Dit vraagt een grote zelfstandigheid van het kind. Ook dergelijke zaken worden in het doelenplan opgenomen.

Je moet steeds onthouden dat je een individu hebt binnen een bepaalde context. Het is belangrijk om te kijken naar de beperkingen en de mogelijkheden van het individu. Je doet een sterktezwankeanalyse: komen beide aan bod? Dit is belangrijk voor in het doelenplan. Een voorbeeldje: *Kobe is goed in lezen. Op school wordt er aan peer-tutoring gedaan. Men zou op dat moment een rustmoment voor Kobe kunnen inbouwen, maar vermits hij goed is in lezen is het goed voor Kobe om dit ook mee te doen als tutor. Zo ervaart hij verschillende succeservaringen en krijgt hij een positiever zelfbeeld.* Het is eveneens belangrijk om doelstellingen te hebben die afgesteld zijn op de leeftijd. Er moet vanuit het kind vertrokken worden, wat interesseert hem/haar, wat sluit aan bij zijn/haar leeftijd,... Een voorbeeld: *Stefanie zit in het derde middelbaar, maar haar rekenen ver-*

loopt volgens een methode van het eerste leerjaar. In het eerste leerjaar wordt hiervoor met ballonnen gewerkt, bij Stefanie werd echter gezocht naar een methode die aansluit bij haar leeftijd en functioneler is. Daarom werkt men bij haar met Euro's.

Het kind staat centraal en van daaruit moet vertrokken worden. Als het kind aangeeft dat iets niet gaat, dan vertrek je best hier van.

Ook de context is zeer belangrijk. Zo moet het bijvoorbeeld mogelijk zijn om kinesitherapie, logopedie,...binnen de school te laten plaatsvinden, tijdens de schooluren. Een voorbeeldje: *Voor Bastien is motoriek zeer belangrijk. Hij moet drie keer in de week kinesitherapie volgen. Op school is hier aandacht voor en worden bepaalde lessen vervangen door kinesitherapie.*

Er moet ook bekeken worden wat zinvol is en wat dit niet is.

Perspectief van het team

Bij inclusief onderwijs zijn er verschillende betrokkenen. Het is belangrijk als team om naar de volgende zaken te kijken: wat stellen we voorop? wat zijn onze verwachtingen? Er moeten compromissen gesloten worden en prioriteiten gesteld. Soms zal dit spanningen opwekken, deze moeten besproken worden en er moet vastgesteld worden welke doelstelling dat jaar prioritair zal zijn. Communicatie is hierbij een belangrijk aspect.

Ook moeten de mogelijkheden van het kind bekeken worden. Soms zullen de vastgestelde doelstellingen uitgebreid moeten worden of herbekeken moeten worden, er moet bijvoorbeeld een stapje teruggezet worden. Dit alles moet in

het team besproken worden en ook de therapeuten worden best actief betrokken. Er kan bijvoorbeeld ook in een groepje leerlingen met een therapeut gewerkt worden in plaats van telkens individueel met het kind met een handicap, sommige klasgenootjes hebben immers ook nood aan bijkomende oefeningen. Het is van belang om de ouders hierbij te betrekken, wat denken zij? Wat vinden zij belangrijk? Waar willen zij naartoe? Dit moet je als team steeds indachtig houden!!

Toekomstperspectief

Het is zeer belangrijk om een toekomstperspectief te hebben. In een aantal situaties wordt met de ouders bekeken wat zij belangrijk vinden op lange termijn.

Hoe kan een doelenplan eruit zien?

Er bestaat geen standaardformule of geijkt doelenplan. Wel is het belangrijk dat één of twee personen het doelenplan in handen nemen binnen het team. Zij vragen wel aan alle leden van het team om een aantal doelstellingen op te stellen. Het is belangrijk om de beginsituatie goed in kaart te brengen alvorens je het doelenplan gaat opstellen: hoe ver staat het kind op alle vlakken? Zeker bij overgangen moet hier goed naar gekeken worden, bijvoorbeeld de overgang van lager naar secundair onderwijs. Ook de ondersteuning moet in rekening gebracht worden en besproken worden in het team, een kind mag immers niet overladen worden met ondersteuning.

Vijf domeinen in een doelenplan

Er wordt in een doelenplan veelal in domeinen gewerkt. Hoofdzakelijk zijn er vijf domeinen, namelijk

1. Communicatieve vaardigheden
2. Sociaal-emotionele vaardigheden
3. Motorische vaardigheden
4. Schoolse vaardigheden
5. Vaardigheden thuis en in de vrije tijd

Natuurlijk kunnen er domeinen bijgemaakt worden, als deze belangrijk zijn voor het kind. Bijvoorbeeld veiligheid, als dit belangrijk is voor het kind wordt hier een afzonderlijk domein voor opgesteld.

In het domein van de communicatieve vaardigheden staan volgende vragen centraal: hoe loopt de communicatie met andere leerlingen? Neemt het kind bijvoorbeeld voldoende initiatief? Hoe loopt de communicatie met volwassenen? Is het kind alleen maar hulpvrager? Hoe staat het kind hier? Wat kan de volgende stap zijn die in dit domein genomen wordt?

Op het domein van de sociaal-emotionele vaardigheden staan volgende vragen centraal: voelt het kind zich goed in zijn vel? Wat denkt het zelf? Welke klas- en groepsafspraken zijn er? Zijn deze duidelijk voor het kind, begrijpt het die? Zijn er vriendschappen?

De motorische vaardigheden omvatten de fijne en grove motoriek, maar ook hulpmiddelen horen hierbij. Lukt het bijvoorbeeld niet zich met de rolstoel op de speelplaats te begeven omdat er teveel obstakels zijn, dan wordt gekozen voor een driewieler.

Op het vlak van de schoolse vaardigheden is het belangrijk observaties te doen, testresultaten (evaluaties) indachtig te zijn, en vooral is het van belang hier voldoende tijd voor te nemen! Het kan bijvoorbeeld niet dat op 1 september het doelenplan af is, je moet immers ook kijken hoe het kind in deze nieuwe klasgroep functioneert. Dit moet ook elk jaar opnieuw bekeken worden.

Ook leerattitudes zijn belangrijk, bijvoorbeeld hoe het werk te organiseren.

De eindtermen kunnen handvaten zijn, men kan kijken welke doelstellingen bereikbaar zijn en welke niet. Het is dan ook belangrijk de eindtermen bij het opstellen van het doelenplan erbij te nemen. Er moet echter ook overschrijdend gewerkt worden. Een voorbeeld: *Het team rond Jaak vraagt zich af wat ze moeten doen met de Franse les die Jaak normaal zou krijgen. Hij moet nog zeer veel Nederlands leren, is het dan wel zinvol hem al Frans te laten volgen?! De leerkracht reageerde hierop met de vraag of hij toch niet kan participeren aan de Franse les door haar bijvoorbeeld te helpen met de juiste prenten omhoog te steken en dergelijke...*

Op het domein van de vaardigheden thuis en in de vrije tijd kijkt men naar wat er thuis al wordt opgenomen. Waar zijn er moeilijkheden? De school kan bijpassen op die vlakken.

Er is zeker nood aan opvolging van het doelenplan! Het moet één tot twee keer per jaar herbekeken worden. Een doelenplan is immers geen theoretisch iets, het is een echt instrument en het is een werkzaak! Ook wordt op deze manier de evolutie van het kind gezien, namelijk welke doelstellingen worden bereikt en welke niet.

Een doelenplan moet op zo'n manier opgesteld

zijn dat positieve evolutie mogelijk is. Wat werd bereikt? Wat zijn de volgende dingen waaraan we willen werken?

Opstellen doelenplan

1. Beginsituatie goed in kaart brengen
2. Elk teamlid een aantal doelstellingen per domein laten opstellen
3. Samen, met het hele team, de doelstellingen bekijken
4. Tot afstemming komen met het team
5. Iemand stelt het doelenplan op
6. Evaluatie, opvolging,...

Voorbeelden

Het doelenplan van Kobe

Er wordt een algemeen doel geformuleerd en gevraagd wie wil meewerken aan het plan. Formeel wordt een richting opgesteld waar men naartoe wilt. Het team bestaat uit oa. de directeur, de ouders, de assistenten, de logopediste, de leerkracht en de leerkracht zorgverbreding.

Kobe heeft autisme, voor hem is het dus belangrijk te weten: hoe reageren mensen?

Sociaal-emotioneel moet hij de spelregels leren aflezen in een spel zoals bijvoorbeeld beurtrol respecteren, want dit kan hij niet. Op deze manier kan hem zo'n vaardigheid meegegeven worden. Kobe heeft als extra domein zelfstandigheid. Dit is zeer belangrijk voor hem!

Wat betreft de taal- en leerattitudes gaat het er vooral om dat hij zich moet leren organiseren en orde scheppen.

Vanuit de ouders werd ook een extra domein aangereikt, namelijk het maatschappelijk functioneren.

Het doelenplan van Luka

Hier gaat het om een andere motivatie dan bij Kobe. Er is eveneens een ander toekomstperspectief. Als er Gon-begeleiding is, zal deze Luka niet uit de klas moeten nemen om er apart mee te werken.

De ouders van Luka hebben ook een deeltje "Belangrijk voor de ondersteuning" in het plan opgenomen.

Het doelenplan van Jaak

Op dit moment is er bij Jaak een immens groot team. Hierdoor kwam men tot een doelenplan van 20 bladzijden...dit was niet meer werkbaar...Nu is het wel werkbaar doordat doelstellingen per termijn werden opgesteld, bijvoorbeeld twee doelstellingen voor een termijn van twee maanden.

De leerkracht van Jaak blokkeerde bij de vraag om concrete doelstellingen op te stellen, vandaar dat naar de leerkracht toe een aantal voorbereidende vragen opgesteld werden.

Vragen en opmerkingen

Op de teamvergadering van de school werd bij de overgang van het vijfde naar het zesde leerjaar door de inrichtende macht gesteld dat het kind een proef moet maken omdat het anders geen getuigschrift van het lager onderwijs ontvangt, weet u hier iets van?

Dit is omdat de klassenraad over iets moet kunnen oordelen.

De doelstellingen die in het doelenplan geformuleerd worden, is dit op een bepaalde termijn? Wat kan die termijn zijn?

Er zijn situaties waar geen bepaalde termijn gesteld wordt en in andere situaties wordt wel een bepaalde termijn vooropgesteld. Dit kan bijvoorbeeld zijn dat men zegt: voor dit trimester stellen we deze en deze doelstelling. Dit is echter afhankelijk van situatie tot situatie en moet goed met de school besproken en afgestemd worden.

Is het interessant om nu al een doelenplan op te stellen indien mijn kind nu in de derde kleuterklas zit en volgend jaar start in het eerste leerjaar?

Dit zou zeer handig zijn, want in het eerste leerjaar is een zekere werkhouding nodig. Het is goed een summier plan op te stellen en de beginsituatie zeer goed in kaart te brengen. Dit kan voor de leerkracht van het eerste leerjaar al een beeld geven, hoewel die dan dat jaar ook veel zal moeten observeren.

Hoe vinden wij iemand zoals u om ons te begeleiden?

Vanuit de overheid staan een aantal uren Gonen Ion-begeleiding ter beschikking, sommige van deze begeleiders helpen mee een doelenplan opstellen. Ook stagiaires zijn zeer handig om zo'n doelenplan op te stellen, bijvoorbeeld stagiaires orthopedagogiek.

Eens je zo'n plan hebt, ben je goed op weg, het is dan makkelijk aan te passen.

Maar zoals jullie aangeven is er inderdaad weinig ondersteuning op dit vlak.

Kan je als ouder wel een doelenplan mee opstellen, want emotioneel ben je toch enorm betrokken bij je kind? Kan je dan wel realistisch kijken?

Het is zeker en vast een meerwaarde als iemand anders het doelenplan kan opstellen, maar ook als ouder werkt het!

Het CLB: wanneer gaan zij de taak opnemen om eens te helpen?(want veel tegenkanten)

Zij werken wel rond deze dingen en moeten erover nadenken. Maar een CLB heeft heel wat taken. Je zou je de vraag kunnen stellen of zij echter wel voldoende middelen en voldoende expertise hebben om hier actie te ondernemen?! Want ook van hen wordt veel geëist. Misschien is er ook een deel onzekerheid van hen uit...

Stel dat je een kind hebt dat wat betreft leeftijd in het zesde leerjaar zit, maar slechts het niveau van het tweede leerjaar heeft, kan dit naar het secundair onderwijs?

Het is niet goed om in niveaus te denken, je mag mensen niet vastpinnen in een categorie. Het is haalbaar voor dit kind om naar het secundair onderwijs te gaan, maar je moet zoeken naar een eigen leertraject voor het kind. Je moet kijken naar aanknopingspunten in het secundair onderwijs. Wat is hier zinvol? Een voorbeeld hiervan is Stefanie, zij zit in het derde middelbaar verzorging, zij volgt enkel die vakken die voor haar zinvol

zijn, want op een aantal vlakken functioneert ze laag.

Wat belangrijk is, is dat er in het secundair voornamelijk aandacht moet zijn voor het sociale aspect, het zijn immers pubers!

Wordt de kloof tussen het individuele en het klasgebeuren niet groter naargelang het schoolleven verder evolueert?

In een aantal situaties wordt dit moeilijker, maar toch lukt het om een aantal aanknopingspunten te vinden. In sommige gevallen is hier wel ondersteuning voor nodig.

Een voorbeeld hier is het volgende: de leerlingen moeten een tijdslijn maken. De klas doet dit geschiedkundig en de leerling met een handicap maakt eveneens een tijdslijn, maar dan met haar/zijn persoonlijke geschiedenis.

Wegwijs

Sprekers:

Rita van der Spiegel, Marleen Maris

Deze tips zijn verweven met het verhaal van Jolien.

Inleiding

Zes jaar geleden zijn de ouders van Jolien gestart met inclusief onderwijs. Op het moment dat zij 2,5 jaar oud was, hadden de ouders de keuze gemaakt om haar in te schrijven in het Bijzonder Onderwijs (in een semi-internaat). Zij heeft een motorische en mentale handicap en kan niet communiceren.

De moeder dacht dat Jolien in die school voldoende gestimuleerd zou worden en het onderwijs er op haar maat zou verlopen. Gedurende twee jaar heeft zij in dit type-vier-schooltje doorgebracht. De ouders hebben er echter negatieve ervaringen opgedaan, hetgeen de keuze voor inclusief onderwijs bepaalde.

Jolien is op 4-jarige leeftijd om de twee weken steeds een halve dag, zes maanden lang, naar het gewoon kleuteronderwijs gegaan in een naburige school. Daarna zochten de ouders een school om hun kind voltijds naar het regulier onderwijs te laten gaan omdat het toenmalig schooltje dit niet zag zitten.

Na een heuse zoektocht is er een kleuterschooltje gevonden waar Jolien, zonder enige begeleiding (hoewel dit wel noodzakelijk was), gestart is.

Begeleiding

◆ GON-begeleiding:

- Deze hulp krijg je vanuit het *Buitengewoon Onderwijs*. Naargelang de ernst van de handicap kan je twee of vier uur/week ondersteuning krijgen.
- GON moet worden aangevraagd bij het *CLB*. Verschillende *CLB's* beschikken over eenzelfde normering met betrekking tot deze toewijzing, maar niet alle *CLB's* passen ze even strikt toe.
In het geval van Jolien wilden sommige CLB's Jolien geen begeleiding geven omdat ze te ernstig gehandicapt was, andere CLB's wilden dit echter wel doen. Je kan hierbij netoverschrijdend te werk gaan (begeleiding vanuit een stedelijk CLB in een katholieke school en omgekeerd, vanuit het recht van de ouder is dit mogelijk).
- Voor de aanvraag van GON-begeleiding moet er een *attest* van Buitengewoon Onderwijs voorgelegd worden.
- Sinds vorig jaar is er wel een wijziging gekomen in de regelgeving van GON-begeleiding. De ondersteuning door een logo(pedist), kinesitherapeut en/of een leerkracht is namelijk *uitgebreid* met ondersteuning door een *orthopedagoog* en *ergotherapeut*. Hierbij moet worden achterhaald wat belangrijk

wordt geacht voor het kind met zijn specifieke mogelijkheden en beperkingen.

Voor Jolien was kinesitherapie van groot belang. Ze kreeg dit 3u/week. Dit werd grotendeels door het RIZIV terugbetaald (na aanvraag). Vooral grove motoriek werd er gestimuleerd, Deze behandelende kinesitherapeut was door de ouders zelf ingeschakeld. De kinesitherapeute van het CLB werd gevraagd om de fijne motoriek te behandelen. Ander voorbeeld: het zoontje heeft een spraakstoornis waarbij men dan werkt met een logopediste.

Er dient door het CLB en de ouders bepaald te worden waarop het accent wordt gelegd.

- Het is de bedoeling dat *alle partijen* rond de tafel gaan zitten (de ouders, de directeur van de school, de verantwoordelijke van het CLB waarvan de GON zal komen, iemand van het CLB van de school zelf, de leerkracht,..). Hierbij wordt er dan een *integratieplan* opgemaakt (bij elke inschrijving van GON moet dit gebeuren).
- Waarom spreekt men van integratieplan en niet van inclusieplan?
GON is nog steeds geïntegreerd onderwijs en geen inclusief omdat er van het kind verwacht wordt dat vooropgestelde eindtermen worden gehaald.
Toch kan er ook voor kinderen die aan inclusie doen, GON-begeleiding aangevraagd worden, aangezien de huidige regelgeving het nog niet toelaat dat je ondersteuning krijgt bij inclusief onderwijs.

◆ ION-project

- Dit project bestaat sinds enkele jaren, voor *type 2 kinderen in het lager onderwijs* (niet in het kleuteronderwijs).
- Het biedt *5,5u ondersteuning per week* voor het verwezenlijken van inclusie in het reguliere onderwijs *door mensen uit het Buitengewoon Onderwijs*.
- Het ION-project wordt gefinancierd door het *Departement Onderwijs*.
- Er is hier sprake van *inclusie* (niet meer van integratie) van kinderen met een matige of ernstige mentale handicap.
- Je moet als ouder echter *zelf* de begeleidende professionelen zoeken die voor deze 5,5u ondersteuning per week kunnen instaan. Je moet dus zelf naar een type-2 school toestappen en er onderhandelen over de mogelijkheid of je kind in haar/zijn klas begeleiding kan verkrijgen.
Ook aan de school zelf kan gevraagd worden naar reeds bestaande contacten.
Vind je als ouder nog steeds geen begeleiding dan kan je iemand van de gewone school vragen om in begeleiding te voorzien. Het kan zijn dat een leerkracht nog onopgevolde uren heeft. De begeleiding door deze mensen wordt dan eveneens door het Departement Onderwijs gefinancierd.

Waarom werken ION en GON niet samen?

- ◆ ION en GON zijn niet te combineren. Het Persoonlijk Assistentie Budget (PAB) is

wel met ION of GON te combineren (er zijn wel voorwaarden aan verbonden).

Wat is nu precies het verschil tussen GON en ION?

- ◆ GON werkt zoals reeds eerder vermeld via het CLB met de bedoeling (soms niet in overeenstemming zijnde met de praktijk) om dezelfde eindtermen te halen. ION is eigenlijk echt inclusie, beter gezegd: een door de overheid georganiseerd tussenproject tussen GON en Inclusie waarbij eindtermen niet gehaald hoeven te worden. Het biedt echter enkel zorg op maat voor type-2 kinderen. ION is een soort overgangproject, maar door het grote succes uitgegroeid tot een echt blijvend project, hopelijk als aanzet tot de gehele doorvoering van de inclusieve onderwijspraktijk.
- ◆ *Ondersteuning door studenten in het kader van een stage* (logopedie, orthopedagogie, ergotherapie,...) is een mogelijkheid maar het is niet altijd ideaal. Op het moment dat de stagiair(e) goed is ingewerkt, is de stageperiode reeds verlopen. Het is belangrijk om als ouder zoveel mogelijk mensen aan te spreken en op deze manier in contact te komen met vrijwilligers. Ook is het onmisbaar een systeem op te richten waardoor dit zoeken naar vrijwilligers/professionelen snel en efficiënt verloopt (bv. via een site waar je jezelf als vrijwilliger kan opgeven en waar ouders terecht kunnen voor hun hulpvraag).

Hulpmiddelen

- ◆ Voor bijzondere onderwijs hulpmiddelen moet je aankloppen bij het *Departement Onderwijs* (cel Bijzondere Onderwijs Hulpmiddelen). Reglementair zou de *directie van de school* de speciale hulpmiddelen moeten aanvragen, maar in vele gevallen zijn zij hiervan onvoldoende op de hoogte, dus is het belangrijk zelf te informeren.
- ◆ Ook het *Vlaams Fonds* betaalt hulpmiddelen terug, maar je moet drie prijsoffertes kunnen voorleggen, terwijl er soms maar twee firma's zijn. Er is dus nood aan een betere regeling hieromtrent. Bovendien geldt de terugbetaling enkel voor zaken boven de 75euro. Er bestaat tussenkomst van het Vlaams Fonds voor *vervoerskosten* (enkel als het kind niet mobiel is). Elke maand moet er een formulier worden opgestuurd met een aanwezigheidsbewijs (het kost 10fr/km). Bv. 'Taxi Hendrix' heeft afspraken met Vlaams Fonds. Enkel het vervoer voor de weg tussen thuis en de school (d.w.z. uitstapjes exclusief) komt in aanmerking. Twee dagen op voorhand moet je je aanvraag doen.
- ◆ Wanneer het kind beschikt over een Vlaams Fondsnummer en het uitgeschreven is uit een semi-internaat, heeft het kind vaak voorrang om in aanmerking te komen voor een PAB. De grootte van het *Persoonlijk Assistentie Budget (PAB)* is afhankelijk van verschillende

factoren (wie er werkt, eventuele andere kinderen in het gezin, motorische versus mentale moeilijkheden,...).

Om didactische ondersteuning in dit budget op te kunnen nemen, formuleer je in je aanvraag eventueel nodige aanpassingen best in functie van tegemoetkomingen aan het gezin. (bv. 'een pictogrammenbord verlicht de moeilijke communicatie tussen de gezinsleden en komt de gehele gezins sfeer ten goede')

- ◆ Kinesithérapie en logopedie via het RIZIV is eerder beperkt (kinesithérapie mag eigenlijk niet op school, wel thuis).
- ◆ Opgemerkt wordt, dat kinderen die 'te goed' voor het Buitengewoon Onderwijs zijn

en 'te slecht' voor het reguliere onderwijs, soms uit de boot vallen wat bepaalde voorzieningen betreft.

Het is voor de ouders van zulk kinderen vaak moeilijk om de weg te vinden naar de gepaste ondersteuningsmogelijkheden.

- ◆ Het is een noodzaak dat het Vlaams Fonds, het Riziv en het Departement Onderwijs beter *samenwerken*, beter op elkaar worden afgestemd en flexibeler te werk gaan om beter aan de (im-)materiële noden van ouders van kinderen met een handicap tegemoet te komen.

Het zou bovendien bv. niet slecht zijn te werken met *dienstencheques* zoals dit al bij Kind en Gezin gebeurt.

Wil je dit alles en nog veel meer nalezen, dat kan in het 'Starterspakket' voor inclusief onderwijs te bestellen bij:

- ◆ **Ouders voor inclusie:**

Rita Stevens, tel: 09/220.52.59
Hilde Herssens, tel: 09/330.05.62
www.oudersvoorinclusie.be

- ◆ **Gezin en Handicap**

A. Goemaerelei 66
2018 Antwerpen
tel:03/216.29.90
fax:03/248.14.42
gezinenhandicap@kvg.be
www.kvg.be

Inclusie in het lager onderwijs

Het verhaal van Darlene

Sprekers: Mama van Darlene, Fabienne De Smet, Juf van Darlene, Ouders van Younes, Patrick en Nancy Van Looveren

Moderator: Inge Van de Putte

Darlene

Darlene zit in het eerste leerjaar. Ze lacht altijd, heeft een groot doorzettingsvermogen en een eigen willetje. Ze schiet goed op met haar zus. In de klas werkt ze vlot samen met iedereen, ze is

graag gezien. Eén van haar talenten is puzzelen. Tijdens mijn zwangerschap heb ik een virale infectie gekregen waardoor Darlene mentaal gehandicapt is en motorische beperkingen heeft. Inclusie begon bij ons reeds van bij de geboorte. Ik heb altijd al een strijd gevoerd tegen de dokters en verpleegkundigen. Zij vonden het niet goed om borstvoeding te geven, maar ik stond erop. Haar zus had het ook gekregen en Darlene had er uiteindelijk even veel recht op. Uiteindelijk heb ik haar zelf gevoed tot ze drie jaar was. Ik weigerde ook om Darlene aan allerlei onderzoeken te onderwerpen omdat het mijn **KIND** was en geen proefkonijn.

De zoektocht

Ik wilde Darlene opvoeden als ieder ander kind: 'gewoon'. We hadden nog nooit gehoord van inclusie. De kinesist spoorde mij aan om haar naar het gewoon kleuteronderwijs te sturen. Onze keuze viel op de school waar onze oudste dochter naartoe ging. De juf van de eerste kleuterklas had veel respect voor onze keuze. Ze vond dat Darlene evenveel recht had om bij de anderen te zitten. Met de juf was er een zeer open communicatie en konden we samen naar oplossingen zoeken. Vanaf de tweede kleuterklas ging Darlene vijf halve dagen naar revalidatiecentrum. Achteraf gezien zou ik deze combinatie geen enkele ouder aanraden. Ze vertelde me op haar manier dat het te veel was en ze had onvoldoende contact met haar klasgenootjes.

In de krant zag ik een artikel over inclusief onderwijs en zo kwam ik terecht op de inclusiedag, waar ik Kathleen Mortier ontmoette. In de derde kleuterklas zorgde zij voor 1 halve dag (vrijwillige) ondersteuning op school. Darlene ging nog steeds naar het revalidatiecentrum. Ik kwam haar 3 maal per week afhalen op school en bracht haar naar het revalidatiecentrum, een zware opdracht! Halverwege de 3^e kleuterklas kwamen er vragen naar boven vanuit de school. Wat met de eindtermen volgend jaar? Het soort handicap van Darlene was voor hen een probleem en de motivatie van de leerkracht was ver te zoeken. Na overleg binnen het schoolteam – zonder ons hierbij te betrekken en de kans te geven om onze keuze en verwachtingen uit te leggen – kwam men tot de conclusie dat zij Darlene niet meer konden opnemen. Dat was een zware dobber voor ons gezin. Wat nu?

Kind zijn

Met Kathleen ging ik samen op pad om een nieuwe school te zoeken. We vonden een school met een directie en een team die openstonden voor inclusie (Sint-Andreas in Brugge). Wat belangrijk is bij de keuze van een (nieuwe) school is de motivatie van de leerkracht (moet 100% zijn) en de visie van de school. Daarnaast is ook de directie van belang.

Sint-Andreas is een gewone lagere school waar kinderen zichzelf mogen zijn. De overgang van de derde kleuterklas naar het eerste leerjaar is bijvoorbeeld niet zo bruusk: er zijn nog veel speelhoeken in de klas. Je mag er nog echt kind zijn, het creatieve neemt een belangrijke plaats in. De juf integreerde Darlene heel vlot en geeft de perfecte begeleiding. Dat wil niet zeggen dat Darlene alles mag, ook zij moet de regels volgen. De andere ouders hadden vele vragen en daarom heb ik op de openklasdag een persoonlijke getuigenis gegeven, waarin ik vragen beantwoordde en mijn bedoelingen en verlangens uitlegde. De communicatie met de andere ouders liep en loopt heel vlot. Darlene wordt nu uitgenodigd op feestjes en de andere mama's melden dat ze een positieve invloed heeft op hun kinderen. Bijvoorbeeld in de eerste week zat Darlene naast Nicolas die thuis vertelde dat Darlene nu al veel beter tussen de lijntjes kon kleuren omdat hij haar toonde hoe ze het moest doen. Ze vertellen over haar en zijn blij met haar vorderingen.

In de klas

Samen met de school werd er na een paar maanden een doelenplan opgesteld. Daarin staan

prioritaire doelen voor Darlene op emotioneel en sociaal vlak, op schools en motorisch vlak en ook doelen die meer gericht zijn op de vrije tijd. De sociale en emotionele doelen vinden we heel belangrijk. Op cognitief vlak (schrijven, lezen...) ging Darlene veel vlugger vooruit dan verwacht. Darlene krijgt nu ION-begeleiding (van Kathleen Mortier) en ook kine en logo. De kinesiste en de logopediste werken in de klas vanuit de klasactiviteit. Als aanpassingen gebruikt Darlene cijferstempels en letterstempels. De oefeningen in de reken- en taalboekjes worden aangepast zodat zij ze ook kan maken. Ze heeft een aangepast rapport waarin staat wat goed gaat, wat moeilijk gaat en mogelijke oplossingen hiervoor.

Belangrijke aspecten die het wel-slagen van inclusie bevorderen

1. Je eigen persoonlijkheid en wilskracht als ouder.
2. De juiste personen ontmoeten (leerkrachten, directies, ouders, ondersteuners,...) die begripvol en met veel inzet de niet gemakkelijke weg willen bewandelen met je kind en jezelf.
3. De persoonlijkheid en ingesteldheid van het kind zelf.
4. Een beroep kunnen doen op iemand die je steunt wanneer het eens minder gaat, die je terug moed inspreekt.
5. De nodige financiële ondersteuning.

Getuigenis van leerkracht van Darlene op video.

Enkele stukjes uit haar getuigenis:

“Tijdens de momenten van ‘de sleutelhanger’ aan het begin van de dag mogen de kinderen een hoekje kiezen. Ook Darlene doet daaraan mee, maar heeft wel sturing nodig (meestal door mij of de ondersteuner). Daarnaast is er het praathuis en het onthaalmoment. Iedereen kan dan iets vertellen over bijvoorbeeld het weekend. Ook hieraan neemt Darlene deel: enthousiast steekt ze haar vingertje in de lucht. Soms weet ze niet goed wat ze moet zeggen. Daarom heb ik nu een blaadje gemaakt met pictogrammen van het weekendprogramma en aan de hand daarvan kan Darlene vertellen. Ze toont ook interesse in het verhaal van haar klasgenootjes.

Tijdens het klassikale instructiemoment betrek ik haar ook altijd door haar een gemakkelijke vraag te stellen. Darlene leest dan bijvoorbeeld de tekeningen en niet het woord of ze mag het gerief van de winkel klaarleggen als er gerekend wordt (eenvoudige opdrachten). Darlene maakt ofwel totaal andere oefeningen ofwel wordt de oefening aangepast aan haar niveau. Het onderwerp is altijd hetzelfde als dat van de klas, bijvoorbeeld een puzzel maken van de klok als het thema 'klokkezen' is. Ze is altijd bij de klasactiviteit betrokken. Darlene gaat met heel kleine stapjes vooruit en het is belangrijk om dat te appreciëren. Dat moet je echt leren in het gewoon onderwijs. Als juf twijfel je snel aan jezelf omdat je die vooruitgang – zoals bij andere kinderen – niet zo gemakkelijk ziet. Darlene heeft misschien nog het meest geleerd uit het informele contact met haar klasgenoten. Ze wordt bij activiteiten altijd gekozen en blijft nooit alleen achter. In de klas hanteren we een buddysysteem: iedere week is iemand anders verantwoordelijk om haar te helpen met haar brooddoos, naar het toilet gaan, met eventuele problemen. Er is nog niemand geweest die zei dat hij of zij dat niet wilde doen. Als je werkt vanuit de visie dat het gerust eens verkeerd of scheef kan en mag lopen, dan lukt het wel.

Het verhaal van Younes

Younes

Younes is acht jaar en zit in het eerste leerjaar. De zwangerschap verliep normaal, maar vanaf zijn geboorte kende zijn prille leven problemen. Vanaf 1 jaar was zijn achterstand duidelijk merkbaar. Younes heeft moeten leren lopen, leren praten, onderging een heleboel medische tests... allemaal dingen die bij andere kinderen niet nodig waren. Younes heeft een lichte vorm van autisme en een ontwikkelingsstoornis. Hij weigerde zijn 'toetereproeven' in te vullen. Daarom 'moest hij naar het bijzonder onderwijs'. Toen wij buitenkwamen van ons bezoek aan het bijzonder onderwijs, hadden we tranen in onze ogen en zeiden we tegen elkaar dat Younes daar voorlopig niet zou zitten.

Alternatief

De juf aanvaardde hem in het zomerklasje. Hij kreeg 2 sessies kine, logo en ergo per week. Hij bloeide open tussen de andere kinderen. We waren al inclusief bezig, maar hadden daar nog nooit van gehoord. Een andere ouder wilde assistentie geven. We maakten een soort doelenplan, dat aangepast was. We hebben alle vormen van onderwijs nagekeken en bij verschillende scholen aangeklopt. Het belangrijkste dat je voor ogen moet houden, is dat alles wat je doet in functie is van het kind en **NIET** in functie van de leerkracht of de ouders. Op een bepaald moment waren we het beu om te zoeken naar assistentie en begeleiding en plaatsten een advertentie. Naar aanlei-

ding daarvan werd een krantenartikel over ons geschreven. Op een dag kregen wij telefoon van een enthousiaste stagiaire en we hadden begeleiding voor Younes. Hij gaat naar de gewone scouts en turnt, waar hij erg geliefd is en zwemt in de zwemles op zijn eigen unieke manier.

De school

Younes zit tussen de andere leerlingen, hij verhuist ook mee van bank. Hij werkt met alles mee en krijgt aangepaste oefeningen. Zijn schrift wordt uitvergroot. Als de kinderen bijvoorbeeld tien woorden per week schrijven, zijn het er voor Younes vier: eerst op de stippellijn en dan zelfstandig. Hij krijgt hulpmaterialen om te rekenen, maar maakt dezelfde oefeningen. Voor commandorekenen wordt hij bijvoorbeeld even apart genomen (in de klas zelf) en maakt dan andere rekenoefeningen. Younes krijgt geen apart materiaal, maar het wordt uitvergroot of afgeplakt, ook stickers zijn erg bruikbaar hiervoor. Hij heeft een bepaald potlood dat het makkelijker maakt om te schrijven en een telraam, dat is alles. Tijdens de gymles doet hij alle oefeningen mee, zelfs die voor evenwicht waar hij moeite mee heeft. De juf blijft de baas in de klas, de stagiaire ondersteunt. De vergaderingen zijn eenmaal per trimester met heel het team. We gebruiken een heenen weerschriftje, wat heel bevorderlijk is voor de communicatie. Iedereen die met Younes samenwerkt, geeft daarin een kort verslag van de week.

Belangrijke momenten

Ik denk dan onmiddellijk aan het verhaal van Jezus dat in de klas werd verteld. Op de vraag van de

juf wat de kinderen zouden wensen, kwam een antwoord: "dat Jezus Younes zou genezen." De juf heeft daarna een verhaal verteld over anders-zijn totdat de kinderen eigenlijk zelf tot de conclusie kwamen dat Younes niet genezen hoeft te worden: "dat hij maar blijft zoals hij is, want zo is hij best leuk."

Een ander moment was naar aanleiding van het pesten op school. Dit thema werd uitgewerkt en doorgetrokken naar alle klassen van de school. Kinderen moesten opdrachtjes doen als 'blind drinken', 'schrijven met de andere hand', ... Op die manier begrepen de kinderen dat Younes het lang niet altijd gemakkelijk had. Dit werd ook gekoppeld aan andere kinderen die bijvoorbeeld wat corpulenter zijn, of rode haren hebben. Ineens kwamen alle pestverhalen naar boven. Door de open en over-all aanpak werd daarna op de school weinig of nauwelijks nog gepest.

Ook het gebruik van een partnersysteem is iets speciaals. Iedereen vraagt intussen om naast Younes te mogen zitten om hem te helpen. Aan de school hebben de ouders 'een pluim' gegeven, naar aanleiding van een actie (georganiseerd door GRIP). Onze bedoeling is in de eerste plaats dat Younes evolueert, via inclusief onderwijs.

Vragen uit het publiek

Hoe informeren jullie andere ouders over jullie keuze?

Wij hebben een extra uurtje oudercontact georganiseerd, om van ouder tot ouder te spreken. We wilden dat ook doen naar de kinderen toe, maar dat mocht niet van de directie. Van de ouders kwamen nauwelijks negatieve, veeleer positieve reacties. We spraken over de voordelen die het

meebrengt voor de 'andere' kinderen in de klas, onze bedoeling, het feit dat de assistente ook de zwakkere kinderen ondersteunt. We benadrukten dat de school garant staat voor het behouden van het niveau van de klas, dat er geen afremming is. Er is één fulltime assistente. Je kan zonder PAB, maar niet zonder assistentie.

Wie past de oefeningen aan?

Bij Darlene past de juf de oefeningen aan, in samenspraak met Kathleen, soms de logopediste. Bij Younes past de assistente aan, in samenspraak met alle betrokkenen (de assistente voert het praktische uit).

Wat in het vierde leerjaar, als de leerstof moeilijker en abstracter wordt, als de kinderen nog meer moeten stilzitten?

De kloof zal effectief groter worden tussen jouw kind en de anderen. Maar ze hadden mij ook gezegd dat Darlene het eerste leerjaar nóóit zou halen omdat ze zich zo moeilijk kan concentreren en toch heeft ze het gehaald... Het belangrijkste is het elementaire uit de stof halen en het te vereenvoudigen tot het niveau van het kind. De uitdaging zit hem in hoe je het aanpast en aanbrengt, in het op zoek gaan naar aanknopingspunten.

Kan je iemand anders aanvragen als je merkt dat de persoon die je kind begeleidt vanuit andere visies werkt?

Het is altijd goed om elkaar eerst via (open) dialoog proberen te begrijpen, ook naar de directie toe. Zelfs binnen het GON wordt de inclusieve visie

stilaan geïntegreerd. Als het echt niet lukt, kan je natuurlijk naar een andere persoon op zoek gaan.

Wat moet je doen als je merkt dat de school niet achter je staat? Als vier uur GON organiseren al teveel is voor de school, zelfs al lukt het?

Open communicatie met iedereen is heel belangrijk. Je moet echt **DURVEN**(eerlijk) zeggen wat je denkt. Er zullen altijd mensen zijn die er niet of minder voor openstaan.

Sommige scholen haken af op de vele assistenten die voortdurend in en uit lopen. Het is aan de school om te zeggen hoe ver ze daarin gaan.

Uit welke opleiding moet ik die stagiaires halen?

Er zijn een aantal hogescholen in Antwerpen die gespecialiseerd zijn in het Buitengewoon en Inclusief Onderwijs. Ook een orthopedagoge of kinesitherapeut is geschikt. Je meldt je aan bij die scholen, geeft een korte toelichting en vraagt of ze ondersteuning kunnen bieden. Het is een

kwestie van de juiste persoon met de juiste gedachten te vinden op de juiste plaats.

Wat gebeurt er met het zesde kind dat zich aanmeldt als het maximum toegelaten kinderen met ondersteuning vijf bedraagt?

Het loopt gelukkig niet zo'n vaart. Er blijven nog veel ouders die kiezen voor het BO. Ook in het buitenland waar dit veel ruimer wordt toegepast, zitten er gemiddeld maar vijftal kinderen per school.

Welk effect heeft zo'n wisselende assistentie op het kind?

Het kind wordt in de maatschappij ook geconfronteerd met veel verschillende mensen en moet daar ook mee leren omgaan. Ook in het BO lopen verschillende therapeuten en specialisten in en uit. Het is wel belangrijk dat je veranderingen duidelijk aangeeft aan het kind, aan de school en de leerkracht.

Politici over inclusie

Op dit debat werden de vijf voornaamste Vlaamse politieke partijen uitgenodigd. Het gaat om de sp.a (vertegenwoordigd door André Van Nieuwkerke), VLD (Gilbert Van Baelen), Groen! (Dirk Holemans), CD&V (Wilfried Van Rompaey van de studiedienst van de CD&V, die in de plaats van Luc Martens komt) en N-VA (Helga Stevens, die zelf een auditieve handicap heeft). Spirit werd niet gevraagd gezien deze partij een kartel vormt met sp.a en daarom in zekere zin reeds vertegenwoordigd is. Het Vlaams Blok werd niet betrokken bij dit debat, omdat deze partij en inclusie volgens ons niet samengaan.

Het debat wordt gemodereerd door de heer Jacques Dewulf. Patrick Vandelanotte vertegenwoordigt Ouders voor Inclusie en Professor Geert

Van Hove van de Universiteit Gent zorgt voor de academische duiding (wetenschappelijke uitleg).

Het debat wordt gevoerd op basis van de rondvraag naar de standpunten van de politieke partijen (zie ook op deze website) (een aantal vragen die reeds vooraf naar de partijen werden opgestuurd). Gezien de beperkte tijd (waarbinnen het debat afgerond moet worden), wordt er enkel stil gestaan bij een aantal van deze vragen.

1. Wat is het algemeen standpunt van uw partij ten aanzien van inclusief onderwijs voor leerlingen met een handicap?
2. Indien uw partij verantwoordelijk zou zijn voor het Ministerie van Onderwijs, welke maatregelen zouden we dan kunnen verwachten?

3. Wat vindt uw partij van een leerlinggebonden of persoonsgebonden budget?

Vooraleer met het debat van start wordt gegaan, wordt het begrip inclusie in essentie verduidelijkt omdat het binnen politieke kringen vaak verward wordt met onder andere GON en zorgverbreding. Geert Van Hove legt uit dat inclusie past binnen het brede diversiteitsdebat waar scholen momenteel mee geconfronteerd worden. Dit debat is belangrijk omdat er grote verschillen zijn tussen de leerlingen onderling en omdat 10 à 12% van de kinderen in de Westerse samenleving bijzondere noden heeft. Sinds de jaren '70 heeft Vlaanderen voor een dubbel circuit gekozen. Naarmate de tijd vordert, merken we echter op dat ouders vaker de gewone school als optie prefereren voor hun kind met bijzondere noden. Ten opzichte van het beleid en de schoolgemeenschap leidt dit tot de volgende vraag: hoe kunnen we het mogelijk maken dat de reguliere school een eerste optie kan worden voor iedereen?

In de tekst "Memorandum en aanbevelingen voor het beleid.", opgesteld naar aanleiding van het "Symposium over Inclusief Onderwijs, 16 januari 2004", lezen we: *"Het is een fundamenteel recht van elke leerling om toegang te krijgen tot de school die hijzelf of zijn ouders kiezen. Het is de opdracht van iedere school om een leef- en leeromgeving te creëren die aan al haar leerlingen optimale ontwikkelings- en leerkansen biedt"*. En verder: *"Het onderwijsbeleid stelt voorop en maakt duidelijk dat inclusie de eerste optie is voor alle leerlingen"*.

De volledige tekst is terug te vinden op de website: www.ond.vlaanderen.be, onder het thema "Gelijke kansen en diversiteit".

Vraag 1: Wat is het algemeen standpunt van uw partij ten aanzien van inclusief onderwijs voor leerlingen met een handicap?

Sp.a

André Van Nieuwkerke vindt dat het begrip inclusie op een ongelukkig moment in het beleid gelanceerd werd. Er was op dat moment namelijk geen samenspraak met het werkveld, waardoor de nota van Minister Vanderpoorten nogal overweldigend overkwam. Aanpassingen in het parlement zijn echter moeilijk gebleken.

De sp.a bepleit een veralgemening van het geïntegreerd onderwijs. Dit houdt in dat elk kind, ook als het een handicap heeft, zijn plaats moet krijgen binnen het reguliere onderwijs. De ouders van kinderen met een handicap moeten de kans krijgen om te kiezen tussen het buitengewoon en het regulier onderwijs. De voorwaarde is wel dat de school die gekozen wordt, over voldoende pedagogische draagkracht moet beschikken om het onderwijs aan te passen aan de bijzondere noden van het kind. André Van Nieuwkerke stelt echter dat de school best niet verplicht kan worden door de overheid om zich aan te passen aan de opvang van kinderen met bijzondere noden. De sp.a is geen voorstander van het project om ook kinderen met een mentale handicap in het reguliere onderwijs te integreren. De realisatie van dit project zou onmogelijk zijn, gezien de grote prestatiegerichtheid die aanwezig is in het regulier onderwijs.

VLD

De VLD gaat gedeeltelijk mee met de opvatting van de sp.a. Toch maakt Gilbert Van Baelen hierin een nuancering. Hij gaat er vanuit dat diversiteit

aanvaard moet worden. Concreet verwijst deze partij naar de situatie in Zweden, waar het onderwijs in 1991 inclusief geworden is, behalve voor leerlingen met een auditieve handicap. Volgens Gilbert Van Baelen zou dit in België echter alles overhoop halen. Er zijn heel wat randvoorwaarden nodig als men de situatie in Zweden wil vergelijken met het Vlaamse systeem. Er is volgens hem nood aan geleidelijkheid. Gilbert Van Baelen is principieel wel voorstander van inclusie maar zou hierbij het buitengewoon onderwijs niet zomaar weggooiden, ook al vindt hij de klassering van het buitengewoon onderwijs een 'hokjesmentaliteit'.

Groen!

Dirk Holemans illustreert het algemene partijstandpunt aan de hand van een persoonlijke ervaring die hem het belang van inclusie deed inzien. Hij zat in de jeugdbeweging samen met Gerrit, een jongen met een mentale handicap, die voor een aanzienlijke meerwaarde zorgde binnen de groep. Alle kinderen hebben recht op kwalitatief onderwijs in een reguliere school. Groen! wil het buitengewoon onderwijs niet afschaffen: de keuzevrijheid van de ouders dient gerespecteerd te worden. Inclusie vraagt echter een herdenken van het onderwijs, zoals dit reeds gebeurde binnen het welzijnswerk met de introductie van het Persoonlijk Assistentie Budget. Momenteel is het nog onmogelijk om scholen te dwingen tot inclusie. Dit kan echter wel gerealiseerd worden wanneer de scholen vooraf voldoende ondersteuning krijgen om zich aan te passen. Ze moeten dus de mogelijkheid krijgen zich om te vormen om met diversiteit in de samenleving te kunnen omgaan.

CD&V

De CD&V gaat ervan uit dat er gestreefd moet worden naar inclusief onderwijs, waar dit mogelijk is, en dat het buitengewoon onderwijs er moet zijn als dit nodig is. Deze partij pleit met andere woorden voor een tweesporenbeleid. Bovendien willen ze de keuze laten afhangen van het overleg tussen ouders, leerlingen (indien mogelijk) en school. Er moet nagegaan worden of er op dat moment aan de noden van de leerling tegemoet kan worden gekomen. Op basis van eigen ervaringen in het onderwijs, heeft Wilfried Van Rompaey echter twijfels met betrekking tot de realisatie ervan. Hij is tegen een decretaal recht op inclusief onderwijs, omdat dit de mogelijkheden van de school overschat.

N-VA

De N-VA steunt het initiatief van inclusief onderwijs maar stelt dat dit niet ten koste mag gaan van het buitengewoon onderwijs. Dit heeft immers een aantal belangrijke functies die moeten blijven

bestaan. Inclusie mag echter ook niet gelijkgesteld worden aan het 'droppen' van kinderen met een handicap in het gewoon onderwijs, zoals in Italië is gebeurd. Daar zijn scholen voor buitengewoon onderwijs gesloten. Tevens wil ze een samenvloeiing beogen tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs, er moet dus sprake zijn van samenwerking. Alhoewel de mogelijkheden volgens Helga Stevens wel aanwezig zijn, moeten de ouders vaak een beroep doen op de goodwill van anderen. Er is met andere woorden een mentaliteitsverandering nodig. Door hieraan te werken, wordt er meer kracht verkregen. Bovendien mag er niet langer aanvaard worden dat scholen fysiek ontoegankelijk zijn. Men moet meer de globale visie ondersteunen, goed nadenken over de betekenis van inclusie en ouders beschouwen als nauwe betrokkenen. De overheid kan de goede richting aangeven en wat (bij)sturen maar het blijft nog steeds een mentaliteitsprobleem, waar nog aan gewerkt moet worden.

Vraag 2: Indien uw partij verantwoordelijk zou zijn voor het Ministerie van Onderwijs, welke maatregelen zouden we dan kunnen verwachten?

Sp.a

De sp.a zou in de eerste plaats de maatregelen in het kader van GON uitbreiden en flexibiliseren om vervolgens over te gaan naar een heroriëntering van de financiering van het onderwijs. Het grote budget dat momenteel voor onderwijs beschikbaar is, wordt maar voor 2% aan gelijke kansen besteed. Alvorens met inclusie als een grootschalig project van start te kunnen gaan,

moet dit veranderen. Wanneer dit onvoldoende het geval is voor kinderen met een handicap, moet de school in de mogelijkheid zijn het kind niet te aanvaarden. De kwaliteit van het onderwijs moet gegarandeerd blijven.

VLD

De VLD haalt een drietal aspecten aan. Als eerste wordt gesteld dat er een visie is vooruitgeschoven, die echter blijven liggen is. Deze visie zou terug moeten opgenomen worden en op lange termijn stap voor stap uitgevoerd worden. Ten tweede wordt er vermeld dat er een aantal veranderingsprocessen op gang gebracht werden. Deze moeten blijvend gevolgd worden maar inclusief onderwijs dient hierbij meer aan bod te komen. Ten derde wordt er aangehaald dat diversiteit aanvaard moet worden en dat de 'hokjesmentaliteit' afgebouwd dient te worden. We moeten vertrekken vanuit een globale visie en eens nadenken waar we naartoe willen. Daarbij dienen we echter goed onder ogen te zien dat België het enige land is waar het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs blijft stijgen. Volgens Gilbert Van Baelen kan dit niet.

Groen!

Groen! gaat ervan uit dat je als decreetgever moet durven veranderen. Je kan niet afwachten tot alle actoren binnen het werkveld dit willen. Een dergelijke verandering moet uiteraard gekoppeld zijn aan een ondersteuning van het werkveld. Naarmate deze ondersteuning de mogelijkheid tot inclusie binnen de scholen vergroot, zou een ver-

plichting van het aanvaarden van kinderen met bijzondere noden mogelijk moeten worden. Inclusie kan op grotere schaal echter pas gerealiseerd worden onder een aantal voorwaarden:

- ◆ De prestatiedruk binnen het onderwijs dient sterk te verminderen.
- ◆ De basisfinanciering van scholen dient gecombineerd te worden met een leerlinggebonden budget.
- ◆ Er dient een geïntegreerd welzijns- en onderwijsbeleid tot stand te komen.
- ◆ Binnen de leerkrachtenopleiding dient inclusie meer aandacht te krijgen. Bij veel leerkrachten heerst er immers een (vaak onterechte) drempelvrees.
- ◆ De klassen moeten kleiner worden, met vervolgens een grotere samenwerking.

Om aan de realisatie van inclusief onderwijs mee te werken, stelt Groen! deze voorwaarden als streefdoelen voorop.

CD&V

CD&V haalt de Ronde Tafelconferentie aan. Volgens Wilfried Van Rompaey lag er op dat moment reeds een concreet voorstel klaar, maar Minister Vanderpoorten zou dit afgestoten hebben en een alternatief voorstel zou zeer lang op zich laten wachten hebben. Gilbert Van Baelen van de VLD repliceert hier echter op dat de reden van deze debat, toch mee lijken in te stemmen. Meer zelf, ze halen het aan als strijdpunten van hun partij.

N-VA

Helga Stevens haalt een aantal maatregelen aan die de N-VA belangrijk vindt om inclusie te bevorderen:

- ◆ Er dient een inventarisatie gemaakt te worden van de schoolgebouwen die niet toegankelijk zijn. Het gaat hier dus om randvoorwaarden. De moderator merkt hierbij echter op dat je met toegankelijkheid alleen geen inclusie realiseert.
- ◆ Ouders moeten beschouwd worden als volwaardige partners. Zij worden immers te vaak buitengesloten.
- ◆ De mogelijkheden van GON moeten uitgebreid worden.
- ◆ Er dient in de lerarenopleiding meer aandacht besteed te worden aan diversiteit.
- ◆ Het doorverwijzingsstelsel naar het buitengewoon onderwijs moet grondig herbekeken worden.

Vraag 3: Wat vindt uw partij van een leerlinggebonden of persoonsgebonden budget?

Deze vraag wordt ingeleid door Patrick Vandellotte, lid van de stuurgroep van Ouders voor Inclusie.

Om de positie van Ouders voor Inclusie binnen het debat wat zuiver te stellen, wil hij eerst een aantal courante misverstanden weerleggen:

1. Ouders die opkomen voor inclusief onderwijs worden vaak verweten dat ze tegen het buitengewoon onderwijs zijn en ronduit een afschaffing van het buitengewoon onderwijs bepleiten. Vanuit Ouders voor Inclusie wil men dit met klem tegenspreken. Ouders voor Inclusie komt op voor een rechtvaardige keuze tussen enerzijds deelname aan het gewoon onderwijs met de rechtmatige ondersteuning en anderzijds het buitengewoon onderwijs. Zij pleiten in die zin voor keuzevrijheid, voor

opwaardering van het inclusief onderwijs, maar niet voor afschaffing van het buitengewoon onderwijs.

2. De beweging van Ouders voor Inclusie is zich ten volle bewust van de complexiteit. In die zin vraagt men geen kant en klare oplossingen. Integendeel, Ouders voor Inclusie vraagt juist om diepgaande veranderingsprocessen. Maar waar men nu merkt dat men blijft steken in discussies, vraagt Ouders voor Inclusie om dringend werk te maken van de allereerste stappen, desnoods “tussenstappen” die, in afwachting van meer definitieve uitwerkingen, toch meteen inclusief onderwijs meer mogelijk maken.
3. Ouders voor Inclusie bekijkt het inclusief onderwijs niet eenzijdig vanuit de ouders. Meer dan wie ook weten zij heel duidelijk dat inclusief onderwijs “teamwork” is en dat bij de ontwikkeling van inclusief onderwijs ter dege moet rekening gehouden worden met alle betrokkenen.

De vraag rond het leerlinggebonden budget is ingegeven vanuit het pleidooi van Ouders voor Inclusie om naast een verhoging van de middelen voor de gewone school die inclusief onderwijs opzet, ook een leerlinggebonden budget te voorzien waar ouders over beschikken om de ondersteuning van hun kind met een handicap uit te werken.

Als voordelen van deze vorm van directe, persoonsgebonden financiering haalt men aan:

- ◆ een persoonsgebonden budget maakt een integrale besteding mogelijk, ipv afzonderlijke middelen te voorzien voor ondersteuning op verschillende domeinen bv. school, thuis, vrije tijd...;
- ◆ een dergelijk persoonsgebonden budget maakt het mogelijk dat ook andere expertise kan ingebracht worden dan de expertise van het buitengewoon onderwijs;
- ◆ de leerlinggebonden financiering creëert mogelijkheden voor flexibele aanwending en aldus ook voor meer zorg op maat.

De vraag is hier dus hoe de verschillende politieke partijen zich verhouden t.a.v. dit voorstel om een leerlinggebonden budget uit te werken, als persoonsgebonden, direct en integraal financieringsmechanisme.

Sp.a

De sp.a vindt een persoonsgebonden budget zeer zinvol. Dit kan alleen maar voordelen hebben voor de ouders omdat de zorg dan vanuit één centraal punt kan geregeld worden. We moeten trouwens ook af van de typologie die er heerst binnen het buitengewoon onderwijs: niet de beperkingen, maar de noden van het kind moeten omschreven worden.

VLD

De VLD haalt aan dat er naast het leerlinggebonden budget ook nood is aan een systeemgebonden financiering. De voorkeur van deze partij gaat dan ook uit naar een gecombineerd systeem waarin de twee mogelijkheden op hetzelfde ogenblik van toepassing zijn.

Groen!

Het invoeren van een leerlinggebonden budget, naast een basisfinanciering, is een van de streefdoelen van Groen! (zie boven).

CD&V

De moderator geeft aan dat de CD&V het Persoonlijk Assistentie Budget in vraag zou stellen. Dit blijkt uit een bericht van de studiedienst van CD&V. Wilfried Van Rompaey zegt dat dit bericht later gecorrigeerd werd: CD&V wil het Persoonlijk Assistentie Budget niet afschaffen. De partij zou enkel de naam willen veranderen, minder beslis-

singsmacht bij de zorgvrager leggen (en bijgevolg minder kopzorgen voor de ouders) en meer kwaliteit voorzien. Dit model zou eventueel naast het PAB-systeem kunnen komen te staan, waardoor een keuze tussen beide modellen mogelijk wordt.

N-VA (wegens een gebrek aan tijd kan deze partij nog maar heel even aan bod komen)

Om een leerlinggebonden budget te realiseren, is het volgens de N-VA nodig dat er samengewerkt wordt over de grenzen van de verschillende ministeries heen.

Verdere discussie

De sp.a haalt aan dat Ouders voor Inclusie veel te vlug wil gaan, ze verwachten teveel veranderingen op korte termijn. Er wordt hierop gereageerd door de ouders. Van de overheid verwachten ze geen kant en klare oplossing, wel dat er een stap vooruit gegaan wordt. Om dit te kunnen waarmaken is het volgens Ouders voor Inclusie nodig dat ze zelf zo aandringen, dat ze zo vlug gaan. Gebeurt dit niet, dan bestaat het gevaar dat ze niet gehoord worden, dat hun voorstellen niet doordringen. Dit wordt door Helga Stevens bevestigd: als haar ouders gewacht zouden hebben op initiatieven vanuit de overheid, dan had zij nooit aan de universiteit kunnen studeren.

Bovendien willen Ouders voor Inclusie een dialoog tussen de ouders en de school, de ouders kunnen niet alles alleen.

In het publiek blijken heel wat frustraties te bestaan tegenover het beleid.

Wanneer de moderator de opmerking maakt dat men steeds spreekt over 'de hanteerbare handi-

caps eerst' onder het mom van een nog te beperkte draagkracht van de scholen, maakt dit heel wat los in het publiek. Wat moet er namelijk met de 'minder hanteerbare handicaps' gebeuren? Ouders horen al jaren dat de realisatie blijft afhangen van de draagkracht van de school. Dit leidt ertoe dat ze op afwachten aangewezen blijven, zo lang zelfs dat hun kinderen volwassen dreigen te zijn, nog voor er iets gerealiseerd is. Enkele ouders stellen dat de scholen wel kunnen veranderen, maar het niet willen.

Groen! reageert hier op door te benadrukken dat het beleid moet durven veranderen, zonder te wachten op de bereidheid van het werkveld om dit te doen.

De VLD bevestigt dat een heroriëntering binnen het onderwijs niet evident is, omdat de scholen en de leerkrachten schrik hebben voor verandering. Die vrees zal in de toekomst echter dalen, omdat er steeds meer goede voorbeelden worden gerealiseerd van hoe een school inclusie wel aankan. Bovendien is ook de vrees voor een overrompeling van de scholen bij een verplichting van inclusie in het reguliere onderwijs onterecht.

Eén van de ouders stelt dat het leerlinggebonden budget, dat overkoepelend moet zijn voor Welzijn en Onderwijs, de scholen wellicht meer zal openstellen voor inclusie. Een grootschalig experiment is dus zeer gewenst.

Een andere ouder in het publiek vraagt zich af waarom hervorming in Vlaanderen zo moeilijk lijkt. In Zweden is een drastische heroriëntering realiseerbaar gebleken. Waarom moet het hier altijd in kleine stapjes gebeuren?

André Van Nieuwkerke van de sp.a legt de oorzaak hiervan bij de afkeer die men binnen het

werkveld heeft voor veranderingen. Alvorens veranderingen mogelijk zijn moet het idee door iedereen binnen het werkveld gedragen worden. Patrick Vandelanotte reageert met een verwijzing naar de politiehervorming. Niet iedereen uit het werkveld was het met deze hervormingen eens. Toch heeft de regering er een prioriteit van gemaakt en werden de veranderingen doorgevoerd.

Professor Van Hove maakt na het debat een balans op: een systeemverandering lijkt broodnodig te zijn, met een bijzondere nadruk op de realisatie van zorg op maat, overkoepelend voor Welzijn én Onderwijs. Er dient ook afgestapt te worden van de heersende typologie. Doorheen het debat valt echter op dat een nieuwe typologie in de maak is. Leerlingen met een mentale handicap worden de nieuwe paria's. Hun plaats binnen het reguliere onderwijs is betwist. De politiek dient ook voor deze groep aandacht te hebben.

Als afsluiter geeft Professor Van Hove nog deze raad mee: zoek eens een persoon met een mentale handicap op, luister naar zijn mening en zijn dromen, ...

Inclusie in het kleuteronderwijs

Sprekers:

Nathalie en Alain Van Looy, ouders van Alice, Geert Ryckaert, directeur Gemeentelijke Basisschool Evergem, Mieke Genbrugge, zorgcoördinator, Mieke Leroy, mama van Wout

Moderator: Rudy Ressauw

Deze workshop wil een aantal praktijkvoorbeelden aanbieden over de manier waarop inclusie vorm kan krijgen in de huidige organisatie van het onderwijs. Twee gezinnen vertellen het verhaal van de schoolkeuze voor hun kind met een handicap. Het verhaal van Alice wordt verteld door de ouders, bijgestaan door het schoolteam; het verhaal van Wout wordt verteld door zijn moeder.

Verhaal van Alice

Even voorstellen...

Alice wordt 4 jaar en is dit schooljaar gestart in de eerste kleuterklas van de Gemeentelijke Basis-

school van Evergem, de-school van haar oudere zus Emily. Zij is één van de vijf leerlingen met GON-begeleiding op deze school.

Ten gevolge van zuurstofgebrek tijdens de geboorte zijn de spieren van Alice in haar rechter arm en -been en in beperkte mate in haar linkerbeen spastisch en heeft ze een algemene ontwikkelingsachterstand. Daarnaast heeft ze een Centraal Visuele Inperking waardoor ze moeilijkheden heeft om te interpreteren wat ze ziet. De thuisbegeleidingsdiensten Kangoeroe en Spermalie werden ingeschakeld om de ouders te ondersteunen.

Alice was reeds voor haar geboorte ingeschreven in de kribbe waar haar zus ook geweest was en

daar was ze nog steeds welkom. Ze had geen speciale verzorging nodig en alles verliep vlot, er werd samengewerkt met de kinesist zodat die ofwel in de kribbe langs kwam ofwel thuis. Alice is samen met haar leeftijdsgenootjes doorgeschoven naar de peutergroep waar ze het enige kindje was dat nog niet kon lopen. Na haar derde verjaardag drong de vraag zich op waar ze naar school zou gaan.

Schoolkeuze

De ouders van Alice waren vastbesloten om haar alle kansen te bieden voor een zo normaal mogelijk leven. Na een bezoek aan een school voor buitengewoon onderwijs en een gesprek met een moeder met een kind in het buitengewoon onderwijs, besloten ze dat ze voor Alice iets anders wilden. Ze wilden haar van kleins af integreren en leren functioneren in een maatschappij met 'normale' mensen en haar laten opgroeien bij de leeftijdsgenootjes uit het eigen dorp. Op de kangoeroebeurs maakten de ouders voor het eerst kennis met de inclusiegedachte en ze konden zich daarin wel vinden. Ze spraken de directie van de school van hun oudste dochter, Emily, aan met de vraag of Alice daar school zou kunnen lopen. De ouders kenden de school dus al en hadden reeds ervaren dat ouders betrokken werden bij het schoolgebeuren. Een goed contact met de ouders is zeer belangrijk in deze school. De schoolcultuur van de Gemeentelijke Basisschool laat ruimte voor de inclusiegedachte. De relaties tussen het onderwijzend personeel en het ander personeel zijn zeer belangrijk, daarnaast heeft de school een kinderparlement waaruit blijkt dat zowel personeel als leerlingen de kans krijgen om mee te werken aan de schoolwerking en het schoolleven. Daar-

naast werken twee volwassenen met een mentale handicap een voormiddag op school in het kader van een integratieproject van het dagverblijf Obra. En via de samenwerking met het plaatselijk OCMW krijgen twee mensen de kans om zich opnieuw te integreren in het arbeidscircuit via een job in de school. En zoals reeds gezegd werd, zijn er nog vier andere leerlingen met GON-begeleiding op school. In het algemeen kan gesteld worden dat de school bekend staat als een open school, zeer toegankelijk voor iedereen. De waarde van persoonlijke diversiteit wordt erkend en aanvaard in alle omstandigheden. De voorwaarde om een kind met een handicap op te nemen op school is dat alle leerkrachten achter de beslissing staan en dat ze meer bieden dan enkel zinvolle tijdsbesteding. Er moeten kansen gecreëerd worden, contacten gelegd en zinvolle relaties moeten mogelijk zijn. Belangrijk is ook dat de ouders steeds betrokken worden in het overleg. Alice was reeds als baby gekend op school aangezien ze steeds meekwam om Emily op te halen. Er werd ook steeds open gecommuniceerd over haar handicap. Het leerkrachtenteam stemde dan ook in, met als voorwaarde dat er extra ondersteuning zou zijn. Alice leerde stappen met beugels in begin 2003, maar toen ze in het voorjaar een paar keer halve dagen naar school ging, zei ze nog bijna niets, kon niet alleen eten en was nog niet zindelijk. Het was niet gemakkelijk omdat ze amper communiceerde met de juffrouw en de andere kleuters.

Het eerste volledige schooljaar werd voorbereid met het schoolteam en met het centrum voor ontwikkelingsstoornissen, het centrum voor leerlingenbegeleiding, GON en de thuisbegeleidingsdiensten. Voor de ouders was de confrontatie met kindjes voor wie alles gemakkelijker gaat soms

wel pijnlijk en ze voelden zich ook onzeker: vragen we niet te veel van Alice en hoe zullen de andere kindjes en ouders reageren? De voorwaarden om voor inclusief onderwijs te kiezen bleef steeds het feit dat Alice zich goed moest voelen. De ouders dachten wel dat Alice er zich door zou slaan omdat ze zeer sociaal is, zich niet laat doen en een enorm doorzettingsvermogen heeft.

In september 2003 startte Alices schoolcarrière zonder veel problemen, ze bleef vanaf de tweede dag op school eten, na 14 dagen was ze zindelijk, al bleven er steeds reservekleden in de klas voor eventuele ongelukjes. Ze is enorm vooruit gegaan qua taal, communicatie en redeneren. Ze kijkt ook spontaan in boekjes. In het begin was ze echter zeer moe, bijna uitgeput als ze thuis kwam en haar spieren waren meer gespannen, er is dan ook extra kinesitherapie bijgekomen. De kine wordt twee maal per week op school gegeven en één maal per week privé zodat het contact tussen de ouders en de kinesist blijft. Verder krijgt Alice één voormiddag in de week GON-begeleiding alhoewel hier niet op gerekend kan worden. Dus is de zorgcoördinator van de school, Mieke Genbrugge, enkele keren ingesprongen.

Hoe is Alice in de klas?

Bij de start van het schooljaar was Alice een teruggetrokken kleuter, ze bekeek alles en was met zichzelf bezig, vertelt Mieke Genbrugge. De juf moest steeds zorgen dat Alice mee was met de groep, ze was nog enorm afhankelijk. De andere kleuters kwamen spontaan ter hulp. Als Alice dit niet wou, liet ze het blijken. Ze hoorde vanaf het eerste ogenblik bij de klasgroep. Vanaf januari is er een verandering opgetreden in het gedrag van

Alice. Ze is een actieve, betrokken kleuter geworden. Ze volgt de gezamenlijke klassikale momenten en doet mee aan de activiteiten zo goed als het kan. Net als alle andere kindjes in de klas moet ze dezelfde afspraken naleven en dit lukt. De eerste doelstelling van dit schooljaar was vooral sociaal gericht en deze doelstelling werd vlug bereikt. Er wordt elke dag een moment voorzien om individueel en op haar tempo te werken. Mieke vertelt dat ze veel kan maar dat ze jammer genoeg niet altijd laat blijken wat ze kan. Ze is soms koppig en wil dan geen vragen beantwoorden of iets herhalen maar bij spontane momenten merk je dan dat ze er toch mee bezig is. De zorgcoördinator heeft ook bijscholing gevolgd in verband met Centraal Visuele Beperking zodat ze Alice op de best mogelijke manier heeft leren begeleiden.

Het verhaal van Wout

Even voorstellen...

Wout is drie jaar en heeft Downsyndroom. In april vorig schooljaar is zijn schoolloopbaan gestart op een gewone school, dezelfde school als zijn broer en twee zussen.

Toen de ouders vlak na de geboorte het nieuws vernamen, stortte hun wereld in maar ze besloten voor Wout te vechten. Met de steun van broers en zussen die door hun opleiding ervaring hadden in de medische wereld kwamen ze de eerste weken door. Daarnaast hebben ze ondersteuning van de thuisbegeleidingsdienst De Tandem. De ouders, Mieke en Vincent, hebben zeer veel samen gepraat over Wout, zijn handicap en over de toekomst van hun gezin, ook met de andere

kinderen is er steeds eerlijk gebabbeld over Wout. Na een tijdje slaagden ze er in een onderscheid te maken tussen Wout en zijn handicap. Bepaald gedrag heeft niets te zien met zijn handicap maar houdt meer verband met het feit dat hij ook soms een 'ambetante' kleuter kan zijn.

De schoolkeuze

Er is dikwijls met thuisbegeleidster Geert gepraat over de toekomst van Wout en naar welke school hij zou gaan. De eerste contacten met andere ouders van een kind met Downsyndroom waren allemaal ouders die bewust gekozen hadden voor buitengewoon onderwijs. Ook Geert zei dat er nog niet veel ouders kozen voor inclusief onderwijs maar zij heeft de ouders vrij gelaten in hun keuze. De mama van Wout liet al snel aan de directie van de school van haar andere kinderen doorschijnen dat ze Wout ook graag daar naar school zou laten gaan. De directeur stelde als voorwaarden dat het team het moest zien zitten en dat het kind er ook iets aan moest hebben. Mieke vond dat de directeur eigenlijk wel gelijk had maar verzamelde ondertussen allerlei informatie over inclusief onderwijs en gaf die door aan de directeur. O.a. via Geert leerden de ouders verschillende mensen kennen die ervaring hadden met inclusief onderwijs. Toch gingen ze ook op bezoek in scholen voor buitengewoon onderwijs, maar echt gelukkig voelden ze zich daar niet. De ouders besloten om voor inclusie te gaan en de thuisbegeleidster steunde hen volledig, ook de directeur stond al veel meer open voor het idee.

De concrete voorbereiding startte in november 2002 met een vergadering met de directeur, alle kleuterjuffen, de CLB-medewerker en Geert. Wout

werd voorgesteld, de ouders vertelden hoe ze de samenwerking zagen en wat ze verwachtten van de school. Het kleuterteam was bereid om het te proberen op voorwaarde dat er regelmatig geëvalueerd werd. Wout startte op school in april 2003, gewapend met een 'handleiding' waarin staat wat hij graag doet, hoe hij getroost kan worden... en een lijst met SMOG-gebaren en woorden die hij actief en/of passief kent. Ook

pampers gingen mee. Wout was niet het enige kind dat niet zindelijk was. De juf kwam Wout thuis observeren en zag hoe hij speelde en communiceerde. De schoolloopbaan van Wout is geleidelijk opgebouwd, hij startte met drie voormiddagen, de overige waren vrijgehouden voor therapie. In het begin bleef hij maar tot voor de speeltijd om vervolgens langzaam op te bouwen tot een volledige voormiddag.

De doelstelling voor Wouts eerste trimester op school was laag gekozen: graag naar school gaan, weten wie zijn juf is. Het nieuwe schooljaar werd thuis ingeleid met de herhaling van belangrijke woorden en liedjes. Ook was afgesproken dat de kinesiste éénmaal per week ondersteuning zou geven in de klas. Daarnaast is er ook een goede samenwerking met de logopediste. Belangrijke woorden voor een klasthema worden doorgegeven zodat deze ook in therapie extra aandacht krijgen. Wout leert bij en is tevreden.

Aanvankelijk moest de school wat wennen aan het geven van ondersteuning in de klas maar ondertussen is de samenwerking optimaal. De kinesiste, logopediste en juf van Wout overleggen regelmatig, het heen-en-weer-schriftje wordt intensief gebruikt en doorgegeven. Ook met het gezin verloopt het overleg vlot en er worden dikwijls suggesties gegeven om de ondersteuning van Wout te verbeteren. Iedereen wordt altijd op de hoogte gebracht van veranderingen zodat er op een eenduidige manier met Wout gewerkt wordt.

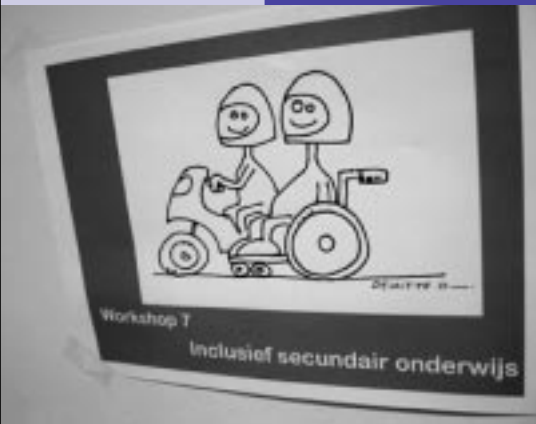
Hoe is Wout in de klas?

Wout accepteert de kinderen in de klas maar hij zoekt niet zelf kinderen op om mee te spelen.

Hij aanvaardt hulp en hij laat toe dat andere kleuters in zijn buurt spelen. Als ze hem te veel bemoeieren laat Wout blijken dat hij dat niet graag heeft. De kleuters reageren positief tegenover Wout. Hij is aanvaard in de klas, maar doordat hij nog niet echt communiceert met de kleuters verloopt het contact vooral via lichaamstaal en via het spel. Alhoewel Wout voor de juf het eerste kind is met een "extra-zorgvraag", voelt ze hem zeer goed aan en reageert ze op een gepaste manier. Medelijden staat niet in haar woordenboek, als de juf weet dat Wout iets kan, moet hij het ook doen. Wout heeft ook een periode vervelend gedaan tijdens de therapie en in de klas om de juf uit te testen. Hij bootste een aantal kinderen na, maar dankzij de kordate reactie van de juf is dit probleem opgelost. Voor de expressie-activiteiten is extra ondersteuning nodig, deze wordt gegeven door de kinderverzorgster of door de kinesiste. De ouders van de andere kleuters waren ook bezig met de komst van Wout in de klas. Er kwamen zowel positieve als negatieve reacties. Maar ondertussen is Wout gekend door iedereen in de buurt en wordt hij door verschillende ouders aangesproken.

De ouders van Wout voelen zich steeds beter bij hun keuze voor inclusief onderwijs. Alleen vinden ze het jammer dat ze op financieel en organisatorisch vlak alles zelf moeten regelen. Kinderen met alleen maar een mentale handicap hebben geen recht op GON-begeleiding en ION is er maar voor kinderen van de lagere school.

Inclusie in het secundair onderwijs

Sprekers:

Marie-Jeanne Devinck, mama van Loes, Hilde Herssens, mama van Nimi

Deze workshop had een eerder informeel karakter. Twee moeders (de mama van Loes en de mama van Nimi) getuigen over hun dochter in de middelbare school.

Loes is 16 jaar en zit in het 2de jaar, richting "Lichaamsverzorging en Haartooi"; Nimi is 14 jaar en zit in het 2de beroepsvoorbereidend leerjaar, ze wil volgend jaar de richting "Kantoor" volgen.

Geen diploma lagere school?

Of kan een kind wel naar het secundair onderwijs zonder dat de eindtermen van het lager onderwijs gehaald werden? Er zijn verschillende mogelijke oplossingen.

- ◆ Voor alle kinderen is het mogelijk om op basis van leeftijd te starten in het beroepsonderwijs,

onafhankelijk van het feit of de eindtermen lager onderwijs gehaald werden of niet.

- ◆ Kinderen die eigenlijk niet geschikt zijn voor het beroepsonderwijs, en toch geen eindtermen van de lagere school hebben gehaald kunnen het eerste jaar B-stroom volgen in het beroepsonderwijs. Hier vertrekt men opnieuw van de leerstof eind vierde leerjaar. Als kinderen hierin slagen en een A-attest krijgen na dit 1ste jaar, (wat dan overeen komt met het halen van de eindtermen in het lager onderwijs) geeft dit ook toegang om alle mogelijke richtingen te volgen in een eerste leerjaar van het middelbaar onderwijs
- ◆ Soms gaan kinderen na het 5de leerjaar al naar het 1ste leerjaar B; omdat dit gelijkgeschakeld is met het 6de leerjaar.

Het voordeel van het Beroeps Secundair Onderwijs is, dat deze scholen meer gewoon zijn om met een heel heterogene groep leerlingen, gedifferentieerd te werken.

Hoe kan het dat leerlingen toch steeds overgaan, ook als ze niet (voor alle vakken) geslaagd zijn in het vorige jaar?

Dit hangt allemaal af van de goodwill van de school en de afspraken die hierover bij de inschrijving van de leerling zijn gemaakt. Ook hier zijn er verschillende oplossingen mogelijk.

- ◆ Loes volgt vooral de praktijkvakken omdat deze het best aansluiten bij haar mogelijkheden. Ze wordt hierop ook geëvalueerd. Loes wordt elk schooljaar ingeschreven als regelmatige leerling en moet elke semester een doktersattest indienen dat de onmogelijkheid om sommige vakken te volgen, bewijst voor de verificateur.

◆ Stefanie zit in het 3de middelbaar, richting "Verzorging". Zij wordt ingeschreven als vrije leerling. Ze volgt ook niet alle lessen mee met haar klas. Zo volgt ze koken in het 2de jaar bij een leerkracht waarmee ze het heel goed kan vinden. Op vrijdag krijgt ze klasoverschrijdende opdrachten op het secretariaat van de school.

Zowel bij Loes als bij Stefanie werden de eindtermen losgelaten. Ze werken aan hun individueel doelenplan en worden hierop geëvalueerd. Ze krijgen een C-attest, maar gaan toch elk jaar over.

- ◆ Bij Nimi is het wel de bedoeling dat er zo lang mogelijk gestreefd wordt naar het behalen van een A-attest. De school opteert er geenszins voor Nimi als vrije leerling bij hen school te laten lopen. Nimi volgt wel alle vakken mee met haar klas. Sommige vakken, waarvoor ze het qua tempo of omwille van haar motorische beperking, moeilijk heeft, worden aangepast. Ze wordt hiervoor ook op een aangepaste manier geëvalueerd. Dit is mogelijk binnen het G.On-plan. (onder punt 6. Gelijkwaardigheid van leervakken/Evaluatie)

Zoektocht naar een school

In de zoektocht naar een school bevrage je het best zo veel mogelijk scholen die de gepaste richting aanbieden. Daarna kan je alles afwegen en selecteren.

Intuïtie speelt hierbij een belangrijke rol. Je voelt heel vlug de sfeer van een school aan en jij kent als de beste de mogelijkheden en beperkingen van je kind.

Het is ook belangrijk dat je een school zoekt die toch een beetje in de buurt is van waar je woont. Als die afstand te groot is kan het gebeuren dat het kind de (echt belangrijke) sociale contacten met zijn nabije omgeving (buren, vriendjes in de straat,...) verliest.

De grootte van de school is eerder onbelangrijk. De mate waarin inclusie werkt hangt af van de mentaliteit en inzet van de leerkrachten en niet van hoe groot of hoe klein de school is. Het is wel zo dat een kleinere school overzichtelijker kan zijn voor het kind bij de overgang van de lagere naar de middelbare school. Men moet hierbij wel in het achterhoofd houden dat deze overgang voor elk kind een grote stap is en dat aanpassing niet alleen een probleem is van het kind met een handicap.

Bij het zoeken naar een geschikte school is het cruciaal om de zoektocht tijdig te starten. Zeker als men een plaatsje in de B-stroom van het beroepsonderwijs wil, want hier zijn de plaatsen beperkt omdat het aantal leerlingen per klas bewust heel laag wordt gehouden. (10-12/klas)

Communicatie met de school is fundamenteel om bepaalde problemen te ondervangen. Het is erg belangrijk om als ouder met alle leerkrachten te gaan praten.

Tips voor begeleiding op de school

Het is goed om het lessenrooster vooraf in te kijken. Dit kan belangrijk zijn voor een aantal praktische zaken zoals het regelen van de GON-uren, het opvangen van springuren. Het is zo dat in de meeste scholen de lessenroosters in september

en oktober nog niet vast staan, aanpassingen zijn dus steeds mogelijk indien nodig. Om de uren in te vullen als bepaalde vakken niet gevolgd kunnen worden zijn er verschillende mogelijkheden:

- ◆ Soms worden die opgevangen door leerkrachten die vrij zijn, door bijvoorbeeld PO te geven.
- ◆ Loes wordt 1 dag in de week ingeschakeld in de organisatie van de school; ze helpt dan in de keuken of op het secretariaat.
- ◆ Loes kan ook aansluiten bij een parallelklas van hetzelfde jaar om vakken te volgen die nuttig zijn voor haar.
- ◆ Nimi volgt slechts 1 uur lichamelijke opvoeding mee; gedurende het andere lesuur oefent ze leerstof in op de computer samen met haar assistente.

Op sommige scholen, zoals op de school van Nimi is er een leerlingenbegeleid(st)er. Het is de keuze van de school om hiervoor een fulltime leerkracht vrij te stellen. Die begeleider is er voor alle kinderen die extra-zorg vragen. Voor Nimi en haar ouders en externe begeleiders is deze persoon een aanspreekpunt.

Financiële en praktische hulp buiten de school

Ook gedurende een deel van of de hele middelbare school hebben kinderen met een motorische, visuele en auditieve handicap, en kinderen met autisme in het gewoon onderwijs recht op 2u of 4u/week, GON-begeleiding; jongeren met een type-2 kunnen I.O.N.-begeleiding krijgen.

Meer informatie hierrond vind je in het Starterspakket.(zie "Wegwijs")

Structuur van het gewoon voltijds secundair onderwijs

(www.ond.vlaanderen.be/onderwijsaanbod)

1 ^{ste} graad	1 ^{ste} leerjaar A 2 ^{de} leerjaar			1 ^{ste} leerjaar B beroepsvoorbe- reidend leerjaar
2 ^{de} graad	Algemeen secundair onderwijs (ASO) 1 ^{ste} leerjaar ASO 2 ^{de} leerjaar ASO	Technisch secundair onderwijs (TSO) 1 ^{ste} leerjaar TSO 2 ^{de} leerjaar TSO	Kunstsecundair onderwijs (KSO) 1 ^{ste} leerjaar KSO 2 ^{de} leerjaar KSO	Beroepssecundair onderwijs (BSO) 1 ^{ste} leerjaar BSO 2 ^{de} leerjaar BSO 3 ^{de} vervolmakings- jaar BSO
3 ^{de} graad	1 ^{ste} leerjaar ASO 2 ^{de} leerjaar ASO 3 ^{de} voorbereidend jaar op het hoger onderwijs ASO	1 ^{ste} leerjaar TSO 2 ^{de} leerjaar TSO 3 ^{de} specialisatie jaar TSO	1 ^{ste} leerjaar KSO 2 ^{de} leerjaar KSO 3 ^{de} specialisatiejaar KSO 3 ^{de} voorbereidend jaar op het hoger onderwijs KSO	1 ^{ste} leerjaar BSO 2 ^{de} leerjaar BSO 3 ^{de} specialisatiejaar BSO Naamloos leerjaar BSO

De *eerste graad* omvat het 1ste leerjaar A, het 1ste leerjaar B, het 2de leerjaar van de 1ste graad en het beroepsvoorbereidend leerjaar. In het 2de leerjaar van de 1ste graad en in het beroepsvoorbereidend leerjaar wordt een keuze aangeboden tussen verschillende studierichtingen.

In de *tweede en derde graad* komen er **4 onderwijsvormen** voor, die verder zijn onderverdeeld in studiegebieden, waarbinnen een leerling kan kiezen voor een bepaalde studierichting. De 4 onderwijsvormen zijn:

- ◆ het *A.S.O.*: algemeen secundair onderwijs
- ◆ het *B.S.O.*: beroepssecundair onderwijs

- ◆ het *K.S.O.*: kunstsecundair onderwijs
- ◆ het *T.S.O.*: technisch secundair onderwijs

Naast dit 'lineaire' stelsel (met graden en leerjaren), loopt in het B.S.O. sinds september 2000 het experiment modulair onderwijs. In dit stelsel bestaan geen graden, leerjaren en studierichtingen. De studiegebieden zijn er opgebouwd uit verschillende *modules*.

Voor bepaalde specialisaties in het BSO bestaat er ook een *vierde graad*.

Roel eet zand

De andere kinderen vinden dit vreemd. Eerst speelt Roel alleen, maar gelukkig krijgt Saar een idee. Samen bakken ze taartjes in de zandbakkerij.

Griet Gys studeerde aan de Vakgroep Orthopedagogiek van de Universiteit Gent, en koos voor een praktijkgerichte scriptie: een kinderboek rond handicap.

Ze maakte dit verhaal samen met enkele broers en zussen van kinderen met een handicap.

Ruben Swannet, de vriend van Griet maakte de illustraties.

Met de steun van het Sinterklaasfonds werd dit boekje door Ouders voor Inclusie uitgegeven,

“Roel scheidt zand met zijn handen. Hij ruikt er eens aan. Dan eet hij het zand op.”

gedrukt en voor het eerst te koop aangeboden op de inclusiedag 2004.

Het verhaal werd zelfs door de kinderen tot toneelstuk herwerkt. We kregen er zelfs een heuse voorstelling van.

Het verhaal van Roel komt nu terecht waar het moet zijn: bij kleuters thuis of op school, in de opleiding tot kleuteronderwijzer, in de bibliotheek, ...

Het is de droom van iedereen die aan dit boek heeft meegewerkt dat het zou gebruikt worden om concreet rond het thema inclusie te werken.

INFO EN BESTELLING:

www.oudersvoorinclusie.be

tel. 09-330 05 62 – 09-220 52 59

kostprijs: ₣ 9.00 + verzendingskosten

Algemene coördinatie

Contactpunten Oost-Vlaanderen:

Rita Stevens

Eekbulk 28

9840 De Pinte

09/220 52 59

rita.stevens@club.worldonline.be

Hilde Herssens

Arthur Verhaegenstraat 42

9000 Gent

09/330 05 62

0486/837 631

hilde.herssens.ovi@pandora.be

www.oudersvoorinclusie.be

Regionale contactpunten

West-Vlaanderen:

Patrick Vandelanotte

F. Wielantstraat 6, 8310 Assebroek

050/37 43 57

Bert Quataert

J. Roelofstraat 13, 8310 Brugge

050/35 32 30

Antwerpen:

Rita Van Der Spiegel

Singel 38, 2640 Mortsel

03/449 85 35

0475/85 85 35

Rudi Ressauw

Brouwershoek 28 H3, 2150 Borsbeek

03/321 22 98

Limburg:

Marleen Maris

Larenstraat 61, 3560 Lummen

013/52 20 41

Vlaams-Brabant:

Hetty Pasteels

Oude Putsebaan 24, 3140 Keerbergen

015/ 52 70 21

**ouders
voor
inclusie**] [

